

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Olsztynie

LOL.410.008.04.2021

Pani
Anna Norejko
Dyrektor Domu dla Dzieci „W Parku”
ul. Pstrowskiego 5A
10-049 Olsztyn

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/21/089 – Realizacja zadań opiekuńczo-wychowawczych w domach dziecka

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Dom dla Dzieci „W Parku”, ul. Pstrowskiego 5A, 10-049 Olsztyn (dalej: „Dom”, „Dom Dziecka” lub „placówka”)
Kierownik jednostki kontrolowanej	Anna Norejko, dyrektor Domu Dziecka, od 1 września 2012 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	<ol style="list-style-type: none">1. Zgodność organizacji procesu udzielania pomocy w Domu Dziecka z obowiązującymi przepisami prawa.2. Działania opiekuńczo-wychowawcze realizowane w Domu Dziecka.3. Działania w Domu Dziecka podejmowane w związku z wystąpieniem sytuacji epidemicznej spowodowanej COVID-19.
Okres objęty kontrolą	Lata 2019-2021 (do dnia zakończenia kontroli) ¹
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ²
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Olsztynie
Kontroler	Krzysztof Śleszyński, doradca ekonomiczny, upoważnienie do kontroli nr LOL/65/2021 z 12 maja 2021 r. (akta kontroli str. 1-3)

II. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W okresie objętym kontrolą w placówce na ogół prawidłowo zorganizowano proces udzielania pomocy swoim wychowankom oraz prowadzono działania opiekuńczo-wychowawcze. Podejmowano także właściwe działania w związku z wystąpieniem sytuacji epidemicznej spowodowanej COVID-19.

W Domu Dziecka zapewniono wychowankom odpowiednie warunki socjalno-bytowe, z zastrzeżeniem odnoszącym się do nie w pełni właściwego stanu higieniczno-sanitarnego części jego pomieszczeń. W latach 2019-2020 przebywała w nim dozwolona liczba wychowanków, jednakże na dzień 1 stycznia 2021 r., pomimo podjętych działań, nie zmniejszono liczby miejsc w placówce do nowych ustawowych limitów, służących deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej. Wiek przyjmowanych dzieci, poza wyjątkami określonymi w przepisach prawa, spełniał ustawowe wymogi. Dyrektor placówki oraz wszyscy pracownicy pracujący z dziećmi posiadali wymagane kwalifikacje i korzystali z możliwości ich podnoszenia poprzez udział w dodatkowych szkoleniach. Zatrudnieni w placówce wychowawcy oraz specjaliści (psycholog, pedagog i terapeuta) zapewniali dzieciom zindywidualizowane i odpowiednie do ich potrzeb działania opiekuńczo-wychowawcze, podejmowane na podstawie sporządzanych diagnoz psychofizycznych oraz planów pomocy, a liczba dzieci podczas zajęć nie przekraczała limitów ustalonych przepisami prawa. Dłuższe

¹ Z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, jeżeli miały wpływ na działalność jednostki w zakresie objętym kontrolą.

² Dz. U. z 2020 r. poz. 1200, ze zm., dalej: ustawa o NIK.

³ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

absencji specjalistów wpływały jednakże na niewłaściwą realizację części zadań, tj. sporządzanie diagnoz psychofizycznych i planów pomocy. W placówce prowadzono większość wymaganych kart, arkuszy i ewidencji, a powołany prawidłowo zespół dokonywał wymaganych ocen sytuacji dziecka oraz sporządzał rzetelne opinie. Ponadto informowano dzieci o przysługujących im prawach, zawierając je także w uregulowaniach wewnętrznych. W placówce prowadzono skuteczne działania reintegracyjne, które nie ograniczały się wyłącznie do zwykłych kontaktów dzieci z rodzicami, lecz także m.in. do udzielania im wsparcia przez psychologa i pedagoga. W przypadku starszych dzieci podejmowano na bieżąco właściwe działania zmierzające do ich usamodzielnienia. W związku z sytuacją epidemiczną spowodowaną wirusem SARS-CoV-2 w placówce opracowano i wdrożono szczegółowe procedury regulujące sposób postępowania w celu ochrony przed zakażeniem, współpracowano z odpowiednimi podmiotami, w tym służbami sanitarnymi, oraz pozyskiwano m.in. środki ochrony osobistej.

Stwierdzone nieprawidłowości polegały na:

- niepodjęciu do 25 maja 2021 r. działań w celu uregulowania kwestii prowadzenia dwóch placówek opiekuńczo-wychowawczych na jednej nieruchomości gruntowej,
- niespełnianiu w 2021 r. (do 8 marca) standardu w zakresie liczby miejsc,
- nieuzyskaniu, przed nawiązaniem stosunku pracy z dwoma wychowawcami, informacji z Rejestru Sprawców Przystępstw na Tle Seksualnym,
- niewłaściwym stanie higieniczno-sanitarnym części pomieszczeń placówki,
- sporządzaniu ze zwłoką diagnoz psychofizycznych dzieci, a planów pomocy dzieciom – przed tymi diagnozami,
- wyznaczeniu w planie pomocy dziecku głównego celu pracy z nim, niepowiązanego z wyszczególnionymi w tym dokumencie celami i działaniami,
- uzupełnianiu, rzadziej niż co miesiąc, części kart pobytu dzieci,
- nieprowadzeniu kart udziału dziecka w zajęciach terapeutycznych,
- nieterminowym przeprowadzeniu okresowych ocen sytuacji dziecka.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowej⁴ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Zgodność organizacji procesu udzielania pomocy w Domu Dziecka z obowiązującymi przepisami prawa

Opis stanu faktycznego

1.1. Organizacja placówki

1.1.1. W okresie objętym kontrolą Dom funkcjonował na podstawie zezwolenia Wojewody Warmińsko-Mazurskiego (dalej: „Wojewoda”) z 27 maja 2008 r.⁵ na prowadzenie publicznej całodobowej placówki opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego, wydanego Miastu Olsztyn (organ prowadzący) na czas nieokreślony. Według prowadzonego przez Wojewodę rejestru placówek opiekuńczo-wychowawczych⁶ regulaminowa liczba miejsc Domu wynosiła 28. Uchwałą Rady Miasta Olsztyna z 26 czerwca 2013 r.⁷ do obsługi ekonomiczno-

⁴ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁵ Decyzja nr 6/08.

⁶ Rejestr z maja 2021 r.

⁷ Uchwała w sprawie przekształcenia Zespołu Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych, Edukacyjnych i Diagnostycznych oraz powołania Olsztyńskiego Centrum Pomocy Dziecku przy ul. Pstrowskiego 5A i przyjęcia statutu Centrum.

administracyjnej i organizacyjnej Domu Dziecka zostało powołane Olsztyńskie Centrum Pomocy Dziecku (dalej: „OCPD” lub „Centrum”). W okresie objętym kontrolą w skład OCPD wchodziły następujące odrębne organizacyjne jednostki: Gimnazjum Nr 16 (zlikwidowane w 2019 r.), Szkoła Podstawowa Nr 16 dla dzieci zagrożonych niedostosowaniem społecznym, Dom dla Dzieci „W Parku” oraz Pogotowie Opiekuńcze, które działało na podstawie zezwolenia Wojewody z 27 maja 2008 r.⁸ Zgodnie ze statutem Domu Dziecka nadzór nad jego działalnością sprawował Prezydent Olsztyna przy pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Olsztynie (dalej: „MOPS” lub „Ośrodek”), a nadzór nad przestrzeganiem standardu opieki i wychowania w placówce sprawował Wojewoda. Dom zapewniał przyjmowanie dzieci przez całą dobę.

W okresie objętym kontrolą Dom Dziecka funkcjonował w oparciu o statut, przyjęty uchwałą Rady Miasta Olsztyna z 30 kwietnia 2014 r., oraz regulamin organizacyjny, wprowadzony zarządzeniem dyrektora Centrum z 28 lutego 2014 r.⁹ Oba dokumenty określały spójne cele i zadania placówki oraz jej organizację.

(akta kontroli str. 4-40 i 78-83)

1.1.2. W latach 2019-2021 (do 15 maja) w Domu, będącym placówką typu socjalizacyjnego, przebywało ośmioro dzieci posiadających orzeczenie o niepełnosprawności (w tym czworo na 30 kwietnia 2021 r.). W przypadku pięciorga wychowanków orzeczenia o niepełnosprawności zostały wydane po umieszczeniu ich w Domu Dziecka. Orzeczenia o niepełnosprawności ww. ośmiorga wychowanków, wydane na czas określony, nie dotyczyły niepełnosprawności w stopniu umiarkowanym lub znacznym. Obejmowały one: upośledzenie umysłowe, upośledzenie narządów ruchu, zaburzenia głosu, mowy, słuchu, choroby układu oddechowego i krążenia, a także inne schorzenia, w tym: endokrynologiczne, metaboliczne. Dzieci te, decyzją sądu, zostały umieszczone w placówce opiekuńczo-wychowawczej wskazanej przez MOPS. Wszystkim (czworgu) dzieciom niepełnosprawnym przebywającym w Domu na 30 kwietnia 2021 r. zapewniono świadczenia określone w ich orzeczeniach, m.in. aparat słuchowy.

Dyrektor Domu wyjaśniła, że decyzję o umieszczeniu dziecka z orzeczeniem o niepełnosprawności w placówce typu socjalizacyjnego podejmuje sąd, a następnie wydawane jest skierowanie przez MOPS. Przyczyną nieumieszczenia tych dzieci w placówce specjalistycznej była m.in. trwająca procedura adopcyjna, toczące się postępowanie sądowe o wydanie zarządzeń wobec dziecka, lekki stopień niepełnosprawności, lokalizacja takiej placówki w innym mieście, co mogłoby utrudnić kontakty z rodziną, brak zgody opiekuna prawnego, a także planowana zmiana placówki na Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy (dalej: „MOW”).

Dyrektor MOPS podała, że dzieci posiadające orzeczenie o niepełnosprawności skierowano do Domu z uwagi na brak placówek specjalistyczno-terapeutycznych na terenie Olsztyna oraz ze względu na brak miejsc w tego typu placówkach funkcjonujących poza nim. Przed umieszczeniem dzieci w Domu Dziecka MOPS kontaktował się z placówkami specjalistyczno-terapeutycznymi z terenu powiatu szczecineckiego, białogardzkiego, goleniowskiego, stargardzkiego, celem ustalenia, czy istnieje możliwość przyjęcia do danej placówki dzieci ze względu na ich niepełnosprawność, jednakże placówki te nie dysponowały wolnymi miejscami.

(akta kontroli str. 7-8, 41-85 i 541-542)

⁸ Decyzja nr 7/08 – zezwolenie na prowadzenie publicznej całodobowej placówki opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego, wydane na czas nieokreślony.

⁹ Statut i regulamin zostały zmienione odpowiednio 28 kwietnia 2021 r. i 13 maja 2021 r. w zakresie liczby miejsc w placówce.

Regulamin organizacyjny Domu dopuszczał przebywanie w placówce dzieci niepełnosprawnych, którym zgodnie z jego § 2 ust. 4, należało zapewnić odpowiednią rehabilitację i zajęcia specjalistyczne. Dzieci z niepełnosprawnościami uczestniczyły na terenie Olsztyna w zajęciach specjalistycznych organizowanych poza placówką, m.in. przez szkołę podstawową Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego, przedszkole specjalne oraz Polski Związek Głuchych, a dwojgu dzieciom z upośledzeniem narządu ruchu zapewniono rehabilitację w pobliskim Szpitalu Rehabilitacyjnym w m. Ameryka (gm. Olsztynek). Wszystkie dzieci z orzeczeniem o niepełnosprawności uczestniczyły w zajęciach prowadzonych przez psychologa i pedagoga Domu, a troje z nich – w zajęciach gimnastyki korekcyjnej organizowanych przez, działającą przy Centrum, specjalną szkołę podstawową.

Dyrektor Domu podała, że nie występowała do organu prowadzącego placówkę z wnioskiem o zatrudnienie dodatkowych specjalistów mogących zapewnić odpowiednią rehabilitację i zajęcia specjalistyczne niepełnosprawnym wychowankom, gdyż nie było takiej potrzeby. Wydane bowiem przez Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną zalecenia do pracy z dzieckiem niepełnosprawnym dotyczyły pracy prowadzonej w szkołach i przedszkolach typu specjalnego, w których realizowano zalecenia wynikające z Indywidualnych Planów Edukacyjno-Terapeutycznych.

(akta kontroli str. 27-32, 42-77 i 153-166)

W okresie objętym kontrolą na terenie województwa warmińsko-mazurskiego funkcjonowała jedna placówka typu specjalistyczno-terapeutycznego (na 14 miejsc), w której, zgodnie z art. 105 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej¹⁰ (dalej: „ustawa o pieczy zastępczej”), sprawowana była opieka na dzieckiem legitymującym się orzeczeniem o niepełnosprawności. Była to Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza nr 4 w Elblągu, która powstała 27 marca 2020 r. z przekształcenia placówki typu socjalizacyjnego. Według stanu na 30 kwietnia 2021 r. nie dysponowała ona wolnymi miejscami.

(akta kontroli str. 4-6 i 87-90)

1.2. Spełnianie wymogów dotyczących miejsca prowadzenia placówki

Dom Dziecka zlokalizowany był na nieruchomości gruntowej o łącznej powierzchni 1,7208 ha. Mieścił się na drugiej kondygnacji budynku, w którym funkcjonowała również szkoła podstawowa (na parterze). Na tej samej działce gruntu w Olsztynie przy ul. Pstrowskiego 5A znajdowała się, w odrębnym budynku, druga placówka opiekuńczo-wychowawcza (całodobowe Pogotowie Opiekuńcze na 14 miejsc, będące placówką typu interwencyjnego). Wejścia do budynków obu placówek znajdowały się w odległości ok. 30 m od siebie.

Dom Dziecka nie posiadał, wymaganej art. 106 ust. 3a ustawy o pieczy zastępczej, zgody Wojewody na funkcjonowanie na jednej nieruchomości gruntowej razem z drugą placówką opiekuńczo-wychowawczą do 14 dzieci.

Wojewoda podał, że obie placówki uzyskały w 2008 r. zezwolenia na czas nieokreślony, które wydano na podstawie obowiązujących wówczas aktów prawnych, tj. ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej¹¹ oraz rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 października 2007 r. w sprawie placówek opiekuńczo-wychowawczych¹². Ówczesne obowiązujące przepisy prawne nie podejmowały sprawy funkcjonowania kilku placówek

¹⁰ Dz. U. z 2020 r. poz. 821, ze zm.

¹¹ Dz. U. Nr 64, poz. 593 ze zm.

¹² Dz. U. Nr 201, poz. 1455.

opiekuńczo-wychowawczych na jednej nieruchomości gruntowej. W decyzjach zezwalających na funkcjonowanie zarówno Domu Dziecka, a także Pogotowia Opiekuńczego nie określono statutowej liczby miejsc, gdyż obowiązujące przepisy dopuszczały dookreślenie szczegółowych zasad organizacji w regulacjach wewnętrznych.

(akta kontroli str. 4-10 i 91-110)

Prezydent Miasta Olsztyna poinformował, że Gmina Olsztyn nie występowała do Wojewody o wydanie zezwolenia, o którym mowa w art. 106 ust. 3a ustawy o pieczy zastępczej, ponieważ obie placówki opiekuńczo-wychowawcze funkcjonują w oddzielnych budynkach posadowionych na jednej nieruchomości gruntowej, a Wojewoda wydał w 2008 r. w formie decyzji administracyjnych bezterminowe zezwolenia, które nie zostały cofnięte. Prezydent podał, że przepis art. 106 ust. 3a ww. ustawy jest przepisem szczególnym, który należy rozpatrywać w kontekście art. 106 ust. 2a, stanowiącego, że placówka opiekuńczo-wychowawcza, z wyjątkiem przypadków, o których mowa w ust. 3 i 3a, nie może mieścić się na jednej nieruchomości gruntowej ani w jednym budynku m.in. z placówkami zapewniającymi całodobową opiekę, wymienionymi w pkt. 1-11 ww. ust. 2a.

(akta kontroli str. 111-112)

Dyrektor Domu wyjaśniła¹³, że obie placówki to jednostki administrowane przez Centrum, posiadające zezwolenia Wojewody z 27 maja 2008 r. na ich prowadzenie. Zezwolenia te wydano na czas nieokreślony i nie zostały cofnięte. Jej zdaniem art. 106 ust. 3a stanowi przepis szczególny do art. 106 ust. 2a ww. ustawy.

(akta kontroli str. 78-83)

Należy zauważyć, że zgodnie z art. 4 ustawy z dnia 5 września 2016 r. o zmianie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawy o pomocy społecznej oraz ustawy o samorządzie gminny oraz niektórych innych ustaw¹⁴ placówki opiekuńczo-wychowawcze powstałe przed 15 października 2016 r. mogły funkcjonować na dotychczasowych zasadach do dnia 31 grudnia 2019 r., a po upływie tego terminu mogły prowadzić działalność, jeśli spełniały wymagania określone w art. 106 ust. 2a ustawy o pieczy zastępczej, tj. nie mieściły się na jednej nieruchomości gruntowej m.in. z innymi jednostkami organizacyjnymi systemu pieczy zastępczej. Dlatego też, zdaniem NIK, Dyrektor placówki, mając na uwadze powyższy stan prawny, winien podjąć działania w celu uregulowania kwestii prowadzenia dwóch placówek opiekuńczo-wychowawczych na jednej nieruchomości gruntowej, np. poprzez zwrócenie się do organu prowadzącego o wystąpienie w tej sprawie do Wojewody o wydanie odpowiedniego zezwolenia, na co ustawodawca przewidział 26-miesięczny okres przejściowy.

1.3. Zapewnienie odpowiednich warunków lokalowych

Dom Dziecka zajmował pierwsze piętro trzykondygnacyjnego budynku. Na niższych kondygnacjach funkcjonowała m.in. szkoła podstawowa, część administracyjna Centrum, stolówka, sala gimnastyczna i siłownia. Warunki mieszkalne wychowanków w placówce spełniały wymogi art. 18 ust. 3 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej¹⁵. W części budynku przeznaczony na Dom Dziecka znajdowały się bowiem:

- jedno- i dwuosobowe pokoje mieszkalne, właściwie oświetlone, o powierzchni ok. 18 m² każdy, zapewniającej przechowywanie rzeczy osobistych i swobodne

¹³ Wyjaśnienia udzielone 25 maja 2021 r.

¹⁴ Dz. U. poz. 1583.

¹⁵ Dz. U. Nr 292, poz. 1720, dalej: „rozporządzenie w sprawie pieczy zastępczej”.

korzystanie z wyposażenia, a także miejsce do nauki (w budynku było łącznie 11 pokoi mieszkalnych, w tym 9 zamieszkałych przez 14 wychowanków),

- łazienki z miejscem do prania i suszenia rzeczy osobistych oraz toalety, w liczbie umożliwiającej korzystanie z nich w sposób zapewniający intymność (tj. dwie łazienki łącznie z czterema prysznicami, ośmioma umywalkami, dwoma pralkami i suszarkami na pranie, a także dwie toalety łącznie z czterema ustępami wc i dwoma umywalkami),
- miejsce do przygotowywania posiłków zapewniające odpowiednie warunki do przechowywania i obróbki żywności, stanowiące wspólną przestrzeń mieszkalną, w której można było spożywać posiłki (tj. dwa pomieszczenia kuchenne, każde wyposażone m.in. w lodówkę, stół z krzesłami, szafki, kuchenkę mikrofalową, zmywarkę, zlewozmywak, kuchenkę z piekarnikiem),
- wspólna przestrzeń mieszkalna, stanowiąca miejsce spotkań i wypoczynku (tj. świetlica, składająca się z dwóch pomieszczeń, wyposażonych m.in. w dwa telewizory LCD, zabawki, gry planszowe, dwie kanapy i stół z krzesłami).

Na nieruchomości gruntowej, oprócz dwóch odrębnych budynków (tj. budynku szkoły i Domu Dziecka oraz budynku Pogotowia Opiekuńczego), znajdowały się także dwa boiska do piłki nożnej, boisko do siatkówki/koszykówki, boisko do siatkówki plażowej, część rekreacyjna z drewnianą zadaszoną wiatą, murem, grillami, ławkami i miejscem na ognisko.

(akta kontroli str. 91-110)

1.4. Spełnianie wymogów dotyczących liczby przebywających dzieci

W okresie objętym kontrolą statutowa i regulaminowa liczba miejsc w placówce wynosiła 28, a od 28 kwietnia 2021 r.¹⁶ – 14. W latach 2019-2020 w placówce przebywało od 21 do 28 wychowanków, co było zgodne z art. 230 ust. 1 ustawy o pieczy zastępczej oraz statutem i regulaminem Domu.

(akta kontroli str. 22-39 i 122-123)

W okresie od 1 stycznia do 30 kwietnia 2021 r. w placówce przebywało od 17 do 27 wychowanków¹⁷. Zgodnie z art. 230 ust. 1 ustawy o pieczy zastępczej, w związku z jej art. 95 ust. 3, od 1 stycznia 2021 r. liczba umieszczonych w tym samym czasie w placówce wychowanków nie mogła przekroczyć 14.

Dyrektor Domu informowała organ prowadzący oraz MOPS o konieczności zmniejszenia liczby miejsc w placówce od 1 stycznia 2021 r., m.in. pismami z 3 i 6 listopada 2020 r. Powiadomiła w nich także o podjęciu decyzji o zmniejszeniu liczby wychowanków z 28 do 14, zamiast podziału Domu Dziecka na dwie odrębne placówki (po 14 osób), z powodu braku wystarczających środków finansowych w budżecie na 2021 r. (zmniejszenie budżetu placówki o 8%). W piśmie z 19 listopada 2019 r. poinformowała Urząd Miasta, że kwiecień 2021 r. będzie ostatecznym terminem, kiedy faktyczny stan liczby wychowanków nie przekroczy limitu 14 osób, podając jednocześnie sposób osiągnięcia tego limitu (m.in. przekierowanie części podopiecznych przez MOPS do innych placówek, w przypadku powzięcia informacji o wolnych miejscach).

W dniu 4 marca 2021 r. Prezydent Olsztyna, w odpowiedzi na pismo Wojewody z 25 lutego 2021 r. informujące, że 31 grudnia 2020 r. upłynął termin na dochodzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych do standardu dotyczącego 14 miejsc podał, że w Domu przebywało wówczas 15 dzieci, a zmniejszenie liczby

¹⁶ W dniu 28 kwietnia 2021 r. Rada Miasta Olsztyna zmieniła statut Domu w zakresie liczby miejsca, a 13 maja 2021 r. Dyrektor placówki zmienił w tym zakresie regulamin organizacyjny Domu.

¹⁷ Na koniec stycznia, lutego, marca, kwietnia i 15 maja 2021 r. odpowiednio: 25, 23, 22, 17 i 17 wychowanków.

miejsc następuje stopniowo. Podał również, że przeorganizowanie Domu, polegające na jego podzieleniu i utworzeniu dwóch placówek, po 14 miejsc każda, nie zostanie zrealizowane z uwagi na kwestie finansowe i konieczność zmniejszenia wydatków bieżących Gminy Olsztyn w 2021 r.

Pismem z 9 marca 2021 r., na wniosek organu prowadzącego z 8 marca 2021 r., Wojewoda wyznaczył, na podstawie art. 106 ust. 9 ww. ustawy, dodatkowy termin (do 30 kwietnia 2021 r.) na osiągnięcie przez placówkę standardu w zakresie liczby miejsc, określonego w art. 95 ust. 3 tej ustawy. W dniu 29 kwietnia 2021 r. organ prowadzący poinformował Wojewodę o zmianie na 14 statutowej liczby miejsc w Domu.

Na koniec kwietnia 2021 r. w ewidencji placówki ujętych było formalnie 17 wychowanków, a faktyczna liczba przebywających w niej dzieci wynosiła 14 (tj. zgodnie ze ww. standardem). Rozbieżność ta wynikała z faktu, iż trzech wychowankowie nie przebywali w Domu co najmniej od 13 czerwca 2020 r., w tym: wychowanek przebywający od 5 września 2019 r. w MOW (urlopowany do domu rodzinnego bez konieczności przebywania w placówce) i dwoje wychowanków przebywających od 14 września 2019 r. i od 13 czerwca 2020 r. na samowolnych oddaleniach z placówki, w stosunku do których sąd orzekł umieszczenie w MOW (orzeczenia odpowiednio z: 16 października 2019 r. i 27 października 2020 r.).

Dyrektor Domu wyjaśniła, że wszyscy aktualnie przebywający wychowankowie byli w placówce przed 2021 r. i ze względu na konieczność jej dostosowania do liczby 14 miejsc nie przyjmowano nowych¹⁸. Podała, że od listopada 2020 r. informowała Urząd Miasta Olsztyna oraz MOPS o liczbie wychowanków przebywających w placówce. Wyjaśniła również, że placówka podejmowała działania w celu zmniejszenia liczby miejsc, bowiem czterech wychowanków zostało przygotowanych do usamodzielnienia po uzyskaniu pełnoletności, dwóch – otrzymało wsparcie w powrocie do domu rodzinnego, jeden – umieszczony w rodzinie zastępczej, dwóch – zgłoszono do przysposobienia, a trzech przebywało w MOW do uzyskania pełnoletności.

(akta kontroli str. 78-83, 111-128 i 534-540)

1.5. Spełnianie wymogów w zakresie wieku przebywających dzieci

Statut oraz regulamin Domu określały m.in., że w placówce umieszczane są dzieci powyżej 10 roku życia. Dodatkowo w regulaminie podano, że w wyjątkowych wypadkach do placówki przyjmowane są także dzieci młodsze. Obowiązujące na dzień 13 maja 2021 r. (data rozpoczęcia kontroli NIK) zapisy obu ww. dokumentów wewnętrznych w zakresie wieku dzieci, które mogły przebywać w placówce, były zgodne z art. 95 ust. 1 i 2 ustawy o pieczy zastępczej. Natomiast w obu tych dokumentach nie określono, że do końca 2019 r. w Domu mogły przebywać dzieci powyżej siódmego roku życia¹⁹, pomimo że zgodnie z art. 232 ust. 1 ustawy o pieczy zastępczej było to dozwolone w okresie od 1 stycznia 2015 r. do 31 grudnia 2019 r. Dyrektor Domu wyjaśniła, że dokumenty te tworzono w 2014 r. w konsultacji z organem prowadzącym i po tej dacie nie wprowadzono w nich zmian.

(akta kontroli str. 22-39 i 78-83)

¹⁸ W okresie objętym kontrolą ostatnie dziecko zostało przyjęte do placówki 1 października 2020 r.

¹⁹ W regulaminie placówki określono, że dzieci takie mogą być umieszczane do końca 2015 r.

W okresie objętym kontrolą w placówce przebywało pięcioro dzieci w wieku poniżej 10 roku życia²⁰, w tym:

- rodzeństwo (dwie osoby, w tym jedna z niepełnosprawnością) urodzone w 2014 r., przebywające w Domu od 1 grudnia 2019 r. – Dyrektor wyjaśniła, że pięcioletnie dzieci przyjęto do placówki na podstawie skierowania MOPS,
- troje dzieci, w tym urodzone w 2016 r., przebywające w Domu od 18 września 2019 r. do 18 marca 2020 r. oraz dwoje dzieci urodzonych w 2011 r., przebywających w domu od 1 kwietnia 2020 r. do 22 stycznia 2021 r., umieszczonych w placówce ze starszym rodzeństwem.

Dzieci te zostały skierowane do Domu przez MOPS na podstawie postanowień sądowych. Dotyczyły one umieszczenia małoletnich w rodzinnej lub instytucjonalnej pieczy zastępczej wskazanej przez MOPS. Otrzymane przez Dom Dziecka postanowienia sądu nie zawierały uzasadnień umieszczenia dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej w wieku niespełniającym kryterium określonego w przepisach ww. ustawy.

Dyrektor MOPS podała, że w 2019 r. Ośrodek skierował do Domu dzieci poniżej 7-go roku życia, a w 2020 r. poniżej 10-go roku życia, z uwagi na brak miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej. Kierując dzieci do placówki brano pod uwagę, że skierowanie dotyczy rodzeństwa.

(akta kontroli str. 43-44, 51-52, 84-86, 122, 129-137 i 534-540)

1.6. Kwalifikacje pracowników placówki

1.6.1. Placówką kierował dyrektor, będący równocześnie dyrektorem Centrum, przy pomocy wicedyrektora do spraw placówek opiekuńczo-wychowawczych. Do obowiązków wicedyrektora należało m.in. zastępowanie dyrektora Centrum w czasie jego nieobecności. Kwalifikacje Dyrektora spełniały wymogi określone w art. 97 ust. 3 ustawy o pieczy zastępczej m.in. w zakresie wykształcenia i stażu pracy. W okresie objętym kontrolą w placówce pracowało z dziećmi łącznie 16 osób, w tym: 12 wychowawców²¹, pedagog, pracownik socjalny (zatrudnieni na pełne etaty), psycholog (0,5 etatu) oraz terapeuta (0,125 etatu). Pracownicy ci posiadali, z wyjątkiem psychologa, kwalifikacje określone w art. 98 ust. 1 ww. ustawy. Zatrudniony bowiem w placówce psycholog nie posiadał, zgodnie z wymogiem art. 98 ust. 1 pkt 3 ww. ustawy, prawa wykonywania zawodu psychologa w rozumieniu ustawy z dnia 8 czerwca 2001 r. o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów²², tj. nie posiadał wpisu na listę psychologów Regionalnej Izby Psychologów. Dyrektor Domu wyjaśniła, że zatrudniony w placówce psycholog spełnia określone w ww. ustawie warunki wpisania na listę psychologów, jednakże dotychczas nie zostały powołane Izby Psychologów przez Ministerstwo właściwe do spraw pracy.

Dyrektor Domu oraz wszystkie osoby pracujące w placówce z dziećmi w okresie objętym kontrolą spełniały wymogi wynikające z art. 98 ust. 3 ustawy o pieczy zastępczej, tj. nie były pozbawione władzy rodzicielskiej oraz władza rodzicielska nie była im zawieszona ani ograniczona, nie były zobowiązane do wypełniania obowiązku alimentacyjnego, nie były skazane prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe oraz były zdolne do pracy w placówce opiekuńczo-wychowawczej. Zdolność do pracy oraz niekaralność

²⁰ Zgodnie z art. 95 ust. 2 ustawy o pieczy zastępczej umieszczenie dziecka poniżej 10 roku życia w placówce opiekuńczo-wychowawczej jest możliwe m.in. w wyjątkowych przypadkach, szczególnie gdy przemawia za tym stan zdrowia dziecka lub dotyczy to rodzeństwa.

²¹ Według stanu na koniec kwietnia 2021 r. w placówce zatrudnionych było ośmiu wychowawców, z których dwóch przebywało na urlopie rodzicielskim/wychowawczym.

²² Dz. U. z 2019 r. poz. 1026.

weryfikowano w placówce na podstawie przedłożonego przez pracownika odpowiednio: aktualnego zaświadczenia lekarskiego o braku przeciwwskazań do pracy oraz informacji z Krajowego Rejestru Karnego. Posiadanie władzy rodzicielskiej oraz spełnianie obowiązku alimentacyjnego weryfikowano natomiast na podstawie oświadczenia pracownika. W latach 2019-2021 (do 10 czerwca) do Centrum nie wpłynęły informacje od komorników o niewypełnianiu przez któregokolwiek z pracowników placówki obowiązku alimentacyjnego.

(akta kontroli str. 22-40, 138-166 i 394-395)

1.6.2. Osoby pracujące w placówce z dziećmi uczestniczyły w okresie objętym kontrolą łącznie w 18 szkoleniach, warsztatach i konferencjach podnoszących ich kompetencje. Dotyczyły one m.in. tworzenia planu pomocy dziecku, bezpieczeństwa dzieci w internecie, jak być silnym w roli rodzica, czy wychowawcy, pracy z dzieckiem cudzoziemskim, zachowań autodestrukcyjnych młodzieży, pracy z dzieckiem nadpobudliwym, pierwszej pomocy, planowania pracy z dzieckiem w placówce opiekuńczo-wychowawczej, przeciwdziałania dyskryminacji. Osoby te korzystały na bieżąco z poradnictwa psychologa i pedagoga placówki w zakresie zachowania i wzmocnienia ich kompetencji. Natomiast w szkoleniu dotyczącym wypalenia zawodowego pracownicy placówki uczestniczyli w 2015 r. Dyrektor Domu wyjaśniła, że pracownicy przyjęci do pracy po tym szkoleniu nie zgłaszali na nie zapotrzebowania, a kolejne zaplanowano na 2022 r.

(akta kontroli str. 138-141, 147-166 i 171)

1.6.3. Dyrektor Domu pozyskiwała informacje, czy dane osób zatrudnionych w placówce i pracujących z dziećmi są zamieszczone w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym (rejestr z dostępem ograniczonym, dalej „Rejestr SPTS”). Obowiązek pozyskania takich danych przed nawiązaniem z osobą stosunku pracy został nałożony na pracodawcę z dniem 1 października 2017 r. na podstawie art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym²³. Od 1 października 2017 r. w Domu Dziecka zatrudniono trzy osoby na stanowiskach wychowawców, w tym jednego wychowawcę (K. B.) na dwie umowy o pracę w okresie od 11 grudnia 2017 r. do 30 czerwca 2019 r. oraz od 7 października 2019 r. do 30 listopada 2020 r., a dwóch wychowawców na umowy o pracę w okresie: od 7 października 2019 r. do 31 grudnia 2020 r. (wychowawca A. K.-B.) oraz od 6 kwietnia 2020 r. do 31 grudnia 2020 r. (T. Ch.). Dane ww. osób nie były zamieszczone w Rejestrze SPTS. W przypadku pozostałych pracowników zatrudnionych przed 1 października 2017 r. weryfikacji takiej dokonano w stosunku do jednego z nich.

Według przedłożonych przez Dyrektora placówki wydruków z Rejestru SPTS, zweryfikowanych na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości, w przypadku pracownika zatrudnionego 6 kwietnia 2020 r. (T. Ch.) udokumentowanego sprawdzenia jego danych w ww. rejestrze dokonano w tym samym dniu. Natomiast przy dwóch pracownikach, zatrudnionych 7 października 2019 r., udokumentowanego pozyskania takich danych w rejestrze dokonano dopiero 3 lutego 2020 r., tj. 119 dni po nawiązaniu z nimi stosunku pracy. Ponadto w przypadku wcześniejszej umowy o pracę jednego z ww. pracowników nie przedstawiono potwierdzenia uzyskania przed jego zatrudnieniem informacji z ww. rejestru, pomimo że umowa ta została nawiązana 71 dni po wejściu w życie takiego ustawowego obowiązku i trwała 566 dni. Nieuzyskanie informacji z Rejestru SPTS przed nawiązaniem z wychowawcami stosunku pracy było niezgodne z art. 21 ust. 1 ww. ustawy.

²³ Dz.U. z 2020 r. poz. 152.

Dyrektor Domu wyjaśniła, że wychowawca zatrudniony po raz pierwszy 11 grudnia 2017 r. nie został sprawdzony w Rejestrze SPTS, ponieważ nie miała ona wówczas dostępu do tego rejestru (konto zostało aktywowane 2 marca 2018 r.). Wyjaśniła również, że przed zawarciem z tym wychowawcą drugiej umowy 7 października 2019 r., a także umowy z drugim wychowawcą, dokonała ich sprawdzenia w ww. rejestrze, lecz nie wydrukowała potwierdzenia. Zostało ono pozyskane w lutym 2020 r. i zamieszczone w aktach osobowych tych pracowników. Dyrektor przedłożyła również pisma Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z 12 stycznia 2018 r. i z 16 lutego 2018 r., informujące o tym rejestrze i określające sposób uzyskania z niego informacji.

(akta kontroli str. 138-141, 145-152, 172-183 i 189-208)

NIK nie zgadza się z powyższymi wyjaśnieniami, bowiem zgodnie z informacją uzyskaną w Biurze Informacyjnym Krajowego Rejestru Karnego Dyrektor Domu nie pozyskała z Rejestru SPTS danych dotyczących obu ww. pracowników przed nawiązaniem z nimi stosunku pracy, a dostęp do ww. rejestru był możliwy już od 1 października 2017 r. Należy również zwrócić uwagę, że sposób utworzenia konta użytkownika instytucjonalnego został określony w § 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 lipca 2017 r. w sprawie trybu, sposobu i zakresu uzyskiwania i udostępniania informacji z Rejestru z dostępem ograniczonym oraz sposobu zakładania konta użytkownika²⁴, obowiązującego już od 1 października 2017 r. Ponadto, informację o Rejestrze SPTS podano 1 października 2017 r. na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości. Zatem to do obowiązków pracodawcy należało utworzenie, jeszcze przed zatrudnieniem danego pracownika, konta użytkownika systemu teleinformatycznego, za pośrednictwem którego udostępniane są dane z Rejestru SPTS.

(akta kontroli str. 184-188 i 209-210)

1.7. Kontrole zewnętrzne w placówce oraz skargi na jej działalność

1.7.1. W latach 2019-2020 (do 30 kwietnia) Dom nie był kontrolowany przez instytucje zewnętrzne, w tym Wojewodę oraz organ prowadzący. Ostatnią taką kontrolę Wojewoda przeprowadził w styczniu 2018 r. w zakresie przestrzegania praw dziecka. W wystąpieniu pokontrolnym z 7 lutego 2018 r. wydano ocenę pozytywną z nieprawidłowościami, polegającymi na nieuzupełnianiu, nie rzadziej niż raz w miesiącu, kart pobytu dzieci oraz stosowaniu pozaregulaminowych kar (tzw. „zakazu wypisywania się”, tj. wychodzenia z placówki). W odpowiedzi na wnioski pokontrolne Dyrektor Domu zobowiązał się do ich realizacji.

(akta kontroli str. 211-221)

1.7.2. W okresie objętym kontrolą do Domu, MOPS ani do Wojewody nie wpłynęły skargi dotyczące funkcjonowania tej placówki. Anonimowa skarga wpłynęła natomiast w lutym 2021 r. do organu prowadzącego i dotyczyła m.in. przyjmowania dzieci do placówki opiekuńczo-wychowawczej z potwierdzonym wynikiem COVID-19, braku zabezpieczenia w środki ochrony osobistej, braku szczepień przeciw wirusowi SARS-CoV-2, narażenia na bezpośrednie zakażenie oraz braku zasad zapobiegania zakażeniom. Prezydent Miasta Olsztyna podał, że przeprowadzone postępowanie wyjaśniające nie potwierdziło powyższych zarzutów.

(akta kontroli str. 4-6, 84-86, 111-112 i 222-228)

²⁴ Dz. U. poz. 1561, ze zm.

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Niepodjęcie do 25 maja 2021 r. działań w celu uregulowania kwestii prowadzenia dwóch placówek opiekuńczo-wychowawczych na jednej nieruchomości gruntowej (opisano w punkcie 1.2 wystąpienia).
2. Niespełnianie w 2021 r. (do 8 marca) standardu w zakresie liczby miejsc (opisano w punkcie 1.4).
3. Nieuzyskanie informacji z Rejestru SPTS przed nawiązaniem stosunku pracy z dwoma wychowawcami (opisano w punkcie 1.6.3).

OCENA CZĄSTKOWA

Proces udzielania pomocy w Domu Dziecka zorganizowano na ogół zgodnie z przepisami obowiązującego prawa. Placówka funkcjonowała na podstawie zezwolenia Wojewody, w oparciu o statut oraz wprowadzony regulamin organizacyjny. Nie wszystkie warunki dotyczące miejsca jej prowadzenia zostały jednak spełnione, gdyż zlokalizowana była na jednej nieruchomości gruntowej z drugą placówką opiekuńczo-wychowawczą. Pomimo wprowadzenia przez ustawodawcę przepisów przejściowych w tym zakresie, do 25 maja 2021 r. Dyrektor Domu nie podjęła działań mających na celu uregulowanie tej kwestii. Placówka zapewniała swoim wychowankom odpowiednie warunki lokalowe. W latach 2019-2020 przebywała w niej dozwolona liczba wychowanków, jednakże na dzień 1 stycznia 2021 r., pomimo podjętych działań, nie zmniejszono liczby miejsc w placówce do nowych ustawowych limitów. Dyrektor placówki oraz wszyscy pracownicy pracujący z dziećmi posiadali wymagane kwalifikacje i korzystali z możliwości ich podnoszenia poprzez dodatkowe szkolenia. Stwierdzono natomiast, że w przypadku dwóch wychowawców Dyrektor Domu nie uzyskał informacji z Rejestru SPTS przed nawiązaniem z nimi stosunku pracy.

OBSZAR

2. Działania opiekuńczo-wychowawcze realizowane w Domu Dziecka

Opis stanu
faktycznego

2.1. Diagnoza psychofizyczna

Badanie dokumentacji 12 dzieci przyjętych do Domu w latach 2019-2020²⁵ wykazało, że dla każdego z nich sporządzono diagnozę psychofizyczną. Diagnozy te opracowano po upływie od 36 do 136 dni od przyjęcia dziecka do placówki (średnio po 68 dniach), podczas gdy zgodnie z § 14 ust. 1 rozporządzenia w sprawie pieczy zastępczej powinno to nastąpić niezwłocznie.

Dyrektor Domu wyjaśniła, że niezbędne było zapoznanie się z funkcjonowaniem wychowanka poprzez rozmowy i obserwacje prowadzone przez psychologa i pedagoga po tym, jak dziecko przeszło pewien okres wstępnej adaptacji. Niezbędne było również zapoznanie się z posiadaną dokumentacją i w miarę możliwości lub potrzeb: zbieranie informacji od innych instytucji, z którymi dziecko miało styczność lub gdzie były dotąd badane/diagnozowane. Zdaniem Dyrektora obserwacja funkcjonowania wychowanków jest najbardziej efektywna, gdy trwa co najmniej miesiąc lub dwa, inaczej wyciągane wnioski mogłyby się okazać nieadekwatne, a więc planowane sposoby pracy z dzieckiem oraz wyznaczone cele również nie byłyby właściwie dobrane. Podała również, że zdarzały się sytuacje, gdy długi okres sporządzania diagnozy związany był z nieobecnością specjalistów spowodowaną np. pandemią lub sytuacją zdrowotną (zwolnienia lekarskie),

²⁵ W tym dokumentacja: pięciu wychowanków przyjętych do placówki w 2019 r. i siedmiu – w 2020 r. (w I półroczu 2021 r. nie było przyjęć nowych dzieci do placówki).

a do czasu opracowania w placówce diagnozy wychowawcy mieli dostęp do diagnozy sporządzonej przez pracowników Pogotowia Opiekuńczego²⁶.

W latach 2019-2021 (do 31 maja) absencje w pracy specjalistów sporządzających diagnozy, tj. psychologa i pedagoga, wyniosły łącznie odpowiednio: 140 i 230 dni. Dyrektor Domu wyjaśniła, że w związku z dłuższymi niezaplanowanymi ich absencjami zadania opiekuńczo-wychowawcze realizowali wychowawcy. Po powrocie do pracy pedagog i psycholog intensyfikowali swoją pracę nadrabiając zaległości, tworząc zaległe diagnozy.

Wszystkie analizowane diagnozy zostały, zgodnie z § 14 ust. 2 ww. rozporządzenia, sporządzone przez psychologa i pedagoga. W ich opracowaniu uczestniczyła również pielęgniarka Centrum. W każdej z diagnoz uwzględniono analizę elementów określonych w § 14 ust. 3 tego rozporządzenia, w tym m.in. analizę mocnych stron dziecka i jego potrzeb, przyczyn kryzysu w rodzinie, a także jego relacji z najbliższym otoczeniem. Diagnozy te zawierały również, zgodnie z § 14 ust. 4 rozporządzenia, wskazania dotyczące dalszej pracy pedagogicznej z dzieckiem, programu terapeutycznego, przygotowania dziecka do usamodzielnienia. W diagnozach objętych badaniem nie ujęto natomiast:

- we wszystkich 12 przypadkach – wskazań dotyczących pracy przygotowującej dziecko do umieszczenia w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka (§ 14 ust. 4 pkt 4 ww. rozporządzenia), gdyż, jak odnotowano w ww. dokumentach, dziecko nie wyrażało zgody na inne formy pieczy zastępczej (w 10 przypadkach) i jednocześnie deklarowało chęć powrotu do domu rodzinnego (w sześciu przypadkach), chciało zostać w placówce (jeden wychowanek), było w trakcie usamodzielniania (jeden wychowanek w wieku 17 lat) lub też w sądzie trwała sprawa opiekuńcza (w dwóch przypadkach). Dyrektor Domu wyjaśniła, że wynikało to z braku pracy nad umieszczeniem dzieci w pieczy zastępczej, ponieważ wychowankowie nie wyrażali na to zgody, bądź prowadzona była aktywna praca nad powrotem dziecka do domu rodzinnego. Brak zgody dzieci odnotowywany był wpisem w diagnozie, na podstawie przeprowadzonych z nimi rozmów;
- w trzech przypadkach – pracy z rodziną dziecka (§ 14 ust. 4 pkt 3), gdyż, jak m.in. odnotowano, rodzina nie kontaktowała się z placówką z własnej inicjatywy i brak było możliwości współpracy z nią. Dyrektor Domu wyjaśniła, że w momencie sporządzania diagnoz rodzice dzieci nie rozpoczęli jeszcze żadnych działań na rzecz współpracy z placówką i pracownicy nie posiadali informacji na ich temat (brak jakiegokolwiek kontaktu lub też rodzice nie wyrażali chęci współpracy).

W placówce stosowano praktykę polegającą na sporządzaniu diagnozy psychofizycznej dziecka po upływie dwóch lat od wykonania poprzedniej. Polecenie dotyczące aktualizacji diagnoz zostało przekazane ustnie przez Dyrektora Domu specjalistom tworzącym ten dokument. Aktualizacja taka została sporządzona w przypadku wychowanka nr 3/19, a dla pozostałych diagnoz 11 analizowanych wychowanków nie upłynął ww. okres lub opuścili oni wcześniej Dom.

(akta kontroli str. 119-121, 153-166, 169, 229, 527-530 i 534-540)

²⁶ Dziesięciu z 12 wychowanków Domu, których dokumentację objęto badaniem, było przyjętych z Pogotowia Opiekuńczego wchodzącego w skład OCPD, w którym opracowano ich diagnozy psychofizyczne.

2.2. Zapewnianie dzieciom świadczeń i sporządzanie ich planów pomocy

2.2.1. Dzieciom umieszczonym w placówce zapewniono świadczenia określone w § 18 ust. 1 rozporządzenia w sprawie pieczy zastępczej, m.in.:

- odpowiednie całodzienne wyżywienie, tj. śniadanie, drugie śniadanie, obiad spożywany na stołówce, podwieczorek i kolację,
- dostęp do opieki zdrowotnej oraz zaopatrzenie w produkty lecznicze, m.in. bieżące zakupy leków, apteczki, zatrudniona w Centrum pielęgniarka, lekarz pediatra w przychodni OLMED w Olsztynie, wykonywanie badań przesiewowych, ustalanie terminów badań w poradniach specjalistycznych, edukacja z zakresu profilaktyki higieniczno-zdrowotnej,
- dostęp m.in. do zajęć kulinarnych, komputerowych, porządkowych, plastycznych, muzycznych, rekreacyjnych, sportowych, socjoterapeutycznych, a także korekcyjno-kompensacyjnych i zajęć terapeutycznych metodą Tomatisa, w których uczestniczyły, stosownie do zaleceń, również dzieci posiadające orzeczenia o niepełnosprawności,
- odzież, obuwie, bieliznę i inne przedmioty osobistego użytku, zabawki i środki higieny osobistej,
- podręczniki, pomoce i przybory szkolne,
- kwotę pieniężną do własnego dysponowania (tzw. kieszonkowe),
- całodobowy dostęp do podstawowych produktów żywnościowych oraz napojów.

W latach 2019-2021 (I półrocze) wychowanką Domu była jedna osoba małoletnia w ciąży. W okresie tym nie przebywała w placówce (była w MOW, na samowolnym oddaleniu oraz na urlopowaniu u rodziny). Placówka w okresie jej urlopowania wspierała małoletnią m.in. poprzez kontakty wychowawcy prowadzącego oraz zapewnianie odzieży i przekazywanie tzw. kieszonkowego.

(akta kontroli str. 249-342 i 541-542)

2.2.2. W placówce w okresie objętym kontrolą opracowano i stosowano w praktyce następujące uregulowania wewnętrzne dotyczące prowadzenia i dokumentowania pracy z jej wychowankami oraz ich praw i obowiązków, tj.:

- 1) regulamin wychowanków Domu, wprowadzony przez ww. wicedyrektora 5 stycznia 2016 r. (ze zmianami), określający m.in. prawa i obowiązki wychowanków, zasady udzielania nagród i konsekwencji oraz przyznawania tzw. kieszonkowego,
- 2) procedury postępowania w sytuacjach trudnych i niecodziennych, wprowadzone 12 stycznia 2015 r. przez dyrektora, określające m.in. zwalnianie i urlopowanie wychowanka poza placówkę, odwiedziny rodziny, krewnych i znajomych u wychowanka, postępowanie przy ucieczkach, spożywaniu alkoholu i odurzających substancji chemicznych, agresji fizycznej, kradzieżach, samookaleczeniach, próbach samobójczych, przejawach samoagresji, zakłócaniu porządku na terenie placówki oraz nierealizowaniu obowiązku szkolnego,
- 3) procedury postępowania z dzieckiem w sprawach medycznych, wprowadzone przez dyrektora 5 stycznia 2018 r., określające m.in. podawanie leków i przechowywanie dokumentacji medycznej,
- 4) procedury działania wychowawcy kierującego procesem wychowawczym dziecka umieszczonego w Domu, wprowadzone przez wicedyrektora ds. placówek opiekuńczo-wychowawczych 8 listopada 2016 r., określające zadania wychowawcy m.in. przy przyjęciu dziecka do placówki i opracowaniu planu pomocy dziecku (po sporządzeniu diagnozy psychofizycznej),

- 5) procedury obiegu i przechowywania dokumentacji prowadzonej przez wychowawców OCPD, wprowadzone przez dyrektora 7 listopada 2016 r., określające m.in. miejsce przechowywania dokumentacji wychowanka, jej uzupełnianie i pobieranie.

Powyższe procedury zostały przekazane do wiadomości zatrudnionych w placówce wychowawców i specjalistów. Informacje o wprowadzeniu trzech pierwszych z ww. dokumentów wywieszono na tablicy ogłoszeń placówki, kolejna z ww. procedur została osobiście przekazana wychowawcom i specjalistom przez wicedyrektora Domu, a w przypadku ostatniej z nich osoby pracujące z dziećmi pokwitowały przyjęcie jej do wiadomości. Do wiadomości dzieci przekazano natomiast regulamin wychowanków Domu (udokumentowano to ich podpisami), a także procedury postępowania w sytuacjach trudnych i niecodziennych oraz dotyczące działań wychowawcy kierującego procesem wychowawczym, o których byli informowani bezpośrednio przez wychowawców.

Analiza ww. regulacji wewnętrznych wykazała m.in., że:

- W procedurach postępowania w sytuacjach trudnych i niecodziennych nie określono sposobu postępowania w przypadku niestosownego do wieku zachowania o podtekście seksualnym, przemocy oraz cyberprzemocy.

Dyrektor Domu wyjaśniła, że procedury te zostały wprowadzone w 2015 r., gdy zagrożenie przemocą seksualną i cyberprzecią nie występowało w takim stopniu jak się to dzieje obecnie. Podała również, że placówka na co dzień informuje dzieci o ww. zagrożeniach występujących w sieci internetowej, m.in. na zajęciach socjoterapii, podczas spotkań z policjantami, pracownikiem służby więziennej, a także w szkole OCPD (m.in. przygotowanie gazетки na temat hejtu i cyberprzemocy).

(akta kontroli str. 230-241 i 343-367)

Zdaniem NIK osoby pracujące z dziećmi powinny mieć określony schemat postępowania (procedury) w przypadku występowania zagrożenia przemocą seksualną i cyberprzecią, gdyż, jak zauważyła Pani Dyrektor, stosowane w Domu procedury postępowania w sytuacjach trudnych zostały wprowadzone, gdy takie zagrożenie występowało w mniejszym stopniu.

- Nie wprowadzono uregulowań wewnętrznych w zakresie zgłaszania przez wychowanków swoich uwag, postulatów, wniosków, opinii dotyczących spraw osobistych i życia placówki oraz wychowawców i specjalistów.

Dyrektor Domu wyjaśniła, że uregulowania takie zawarto w regulaminie wychowanków, w którym podano, że ma on prawo do swobodnego wyrażania swoich poglądów i opinii na każdy interesujący temat z uwzględnieniem wieku i stopnia rozwoju oraz, że od wymierzonej konsekwencji służy wychowankowi odwołanie do Dyrektora Domu, który zobowiązany jest rozpatrzyć je w ciągu trzech dni. W regulaminie podano również, że wychowanek może wnosić skargi na krzywdzące jego zdaniem decyzje dyrektora do rzecznika praw dziecka (podano adres, telefon, adres poczty elektronicznej). Wychowanek ma możliwość wyrażenia swojego stanowiska w trakcie tworzenia przez wychowawców karty okresowej oceny sytuacji dziecka, co potwierdza swoim podpisem. Swoje prośby postulatów odnośnie życia w placówce, np. sugestie co do wyżywienia, wychowankowie zgłaszają podczas spotkań z wychowawcami, w rozmowach z dyrekcją lub innymi pracownikami i zawsze mogą liczyć na pomoc specjalistów. Podała również, że wychowankowie mają swój udział w tworzeniu planu pomocy dziecku wspólnie z wychowawcą. Wychowawca prowadzący podczas prowadzenia indywidualnej pracy buduje

wzajemne zaufanie i życzliwą relację, co umożliwi dziecku bezpieczne zgłaszanie swoich oczekiwań i uwag.

(akta kontroli str. 230-236 i 343-352)

NIK zauważa, że w regulaminie wychowanków, na który powołała się Pani Dyrektor, zawarto uprawnienie dziecka do swobodnego wyrażania swoich poglądów oraz uregulowano sposób postępowania przy odwoływaniu się przez wychowanka od nałożonych na niego kar. Nie podano w nim natomiast np. w jakiej formie i do kogo wychowanek na prawo zgłosić swoje uwagi, postulaty, wnioski i opinie dotyczące jego pobytu w placówce oraz w jakim terminie i w jakiej formie zostanie udzielona mu odpowiedź. Uregulowania takie nie powinny dotyczyć wyłącznie odwołań od nałożonych kar, ale również spraw istotnych dla przebywającego w placówce dziecka, np. uwag dotyczących jadłospisu, skarg na nieposzanowanie praw i godności wychowanka, niezapewnienie mu odpowiednich warunków bytowych, czy też właściwej opieki.

2.2.3. Wychowankowie placówki mogli korzystać z pomieszczeń placówki (m.in. z toalet i pryszniców) w sposób zapewniający im intymność i poczucie bezpieczeństwa. Nie stworzono barier i ograniczeń przy wejściu i wyjściu do i z budynku, poprzez np. kraty w oknach, brak klamek w drzwiach i oknach pokojowych, czy zamontowane w pokojach kamery.

(akta kontroli str. 92-108)

Pomieszczenia mieszkalne i przeznaczone do wspólnego użytku wychowanków Domu (m.in. toalety, łazienki i kuchnie) były utrzymane w czystości. Zastrzeżenia co do ich stanu sanitarno-higienicznego budziły natomiast zabrudzone i spękane ściany, a także drobne ubytki tynków w pomieszczeniach wspólnych, tj. kuchnie, świetlica, korytarze oraz przybrudzone ściany w części pokoi mieszkalnych wychowanków (m.in. przy łóżkach). W obu pomieszczeniach z prysznicami sufity wymagały odmalowania. Przybrudzone były również fugi i zagrzybione uszczelnienia silikonowe w prysznicach, podniszczone brodziki stalowe (kamienny osad, wytarta/obita emalia).

Dyrektor placówki wyjaśniła, że: „Remonty Domu są prowadzone na bieżąco. Pomieszczenia, w których przebywają dzieci: sypialnie, świetlice są w miarę potrzeb odświeżane, malowane przez konserwatora, ponieważ bardzo szybko ulegają zabrudzeniu, porysowaniu w codziennym użytkowaniu przez dzieci. Na ten cel mamy przewidziane środki w budżecie. Pomieszczenia typu korytarze, łazienki, prysznice są malowane przynajmniej raz w roku w okresie wakacyjnym. Planujemy odmalować pomieszczenia prysznicowe w miesiącach lipiec/sierpień tego roku. W miarę posiadania środków planujemy wymienić brodziki na nowe. (...). W tym roku w okresie wakacji będzie przeprowadzony remont kapitalny dwóch świetlic przez Fundację Banku Santander. Świetlice otrzymają nowe wyposażenie, meble, sprzęt przeznaczone między innymi do zajęć sensorycznych. Bierzymy udział w wielu projektach, których celem jest poprawa bazy materialnej i estetyki placówki. Budynki w których mieszczą się nasze placówki zostały wybudowane w latach pięćdziesiątych ubiegłego wieku. Wymagają ciągłych remontów i dużych nakładów pieniężnych. (...).”

(akta kontroli str. 78-83 i 92-108)

2.2.4. Rodzaje stosowanych w placówce nagród i konsekwencji oraz zasady ich udzielania określono w regulaminie wychowanków. Nagrodą była m.in. pochwała wychowawcy lub dyrektora w obecności innych dzieci, list pochwalny do rodziców, przyznane jednorazowo świadczenie pieniężne lub rzeczowe, zwiększenie kwoty kieszonkowego, zwiększenie kwoty na zakup odzieży, zgoda na udział

i sfinansowanie zajęć poza placówką (np. koła zainteresowań, treningi), zgoda na uczestniczenie w odpłatnych wycieczkach szkolnych, koloniach i obozach, wyjazdach i imprezach organizowanych przez Dom.

Wśród kar wyróżniono m.in.: upomnienie i naganę, zmniejszenie kwoty kieszonkowego (np. z tytułu częściowego pokrycia kosztów zniszczonego mienia), zakaz korzystania ze sprzętu audiowizualnego na okres do siedmiu dni, za palenie papierosów – zobowiązanie do utrzymywania porządku i czystości w wyznaczonych rejonach otoczenia placówki lub toaletach oraz przygotowanie pisemnej notatki o szkodliwości palenia papierosów, a za samowolne oddalenia z placówki i zachowania społecznie naganne (kradzieże, agresja, wulgaryzmy) – ograniczenie zwalniania się w czasie wolnym poza teren placówki oraz wstrzymanie możliwości korzystania z telefonu komórkowego w celach rekreacyjnych (np. gry, słuchanie muzyki, przeglądanie tzw. stron social media) na okres do siedmiu dni. Kary te nie naruszały godności dziecka oraz jego praw określonych w art. 4 ustawy o pieczy zastępczej.

W latach 2019-2021 (I półrocze) najczęściej stosowanymi wobec wychowanków nagrodami były pochwały ustne wychowawcy, wicedyrektora oraz zwiększanie kieszonkowego. Natomiast najczęściej stosowanymi konsekwencjami były: rozmowy dyscyplinujące prowadzone przez wychowawcę, pedagoga lub wicedyrektora, wstrzymanie możliwości korzystania z telefonu komórkowego w celach rekreacyjnych na okres od jednego dnia do tygodnia (telefon pozostawał wówczas w pokoju wychowawców na czas trwania konsekwencji i był używany do kontaktu wychowanka z bliskimi), a także ograniczenie zwalniania się wychowanków w czasie wolnym poza teren placówki na okres do tygodnia.

W okresie objętym kontrolą do dyrektora Domu nie wpłynęły pisemne skargi wychowanków lub odwołania od nałożonych na nich kar oraz odwołania od decyzji podjętych w ich sprawach.

W placówce w ww. okresie nie obowiązywał system ocen zachowania wychowanka, gdyż, jak wyjaśnił wicedyrektor Domu, nie było takiej potrzeby, a przepisy nie wymagały wprowadzenia regulacji wewnętrznych w tym zakresie.

(akta kontroli str. 343-352 i 368-372)

2.2.5. W placówce zapewniono odpowiednie warunki umożliwiające nauczanie zdalne. Internet doprowadzony był do placówki siecią światłowodową o przepustowości ok. 100 mb/s, rozprowadzony za pomocą urządzeń sieci aktywnej o prędkości 50 mb/s oraz bezprzewodowo, pokrywając teren całej placówki (sieć Wi-Fi), co pozwalało na płynne i bez zakłóceń korzystanie z niego. W latach 2020-2021 (I półrocze) w nauce zdalnej uczestniczyło od 14 do 19 wychowanków Domu, którym zapewniono od ośmiu (w I półroczu 2020 r.) do dziewięciu komputerów (w II półroczu 2020 r. i I półroczu 2021 r.) oraz pięć tabletów, cztery sprawne drukarki i jeden skaner. Liczba uczniów przypadająca na jeden komputer wyniosła: 2,2 (w I półroczu 2020 r.), 2,1 (w II półroczu 2020 r.) i 1,6 (w I półroczu 2021 r.). W okresie nauczania zdalnego podopieczni mogli również korzystać z mieszczącej się w tym samym budynku sali komputerowej Szkoły Podstawowej nr 16 (14 stanowisk). Dodatkowo wychowankowie na własną prośbę wyposażani byli w nowe laptopy, smartfony i tablety, nabywane ze środków pochodzących z ich dodatku wychowawczego 500+.

(akta kontroli str. 92-108 i 373)

2.2.6. Badanie dokumentacji 12 wychowanków Domu wykazało m.in., że:

- Dla każdego z nich został sporządzony przez wychowawcę kierującego procesem wychowawczym plan pomocy dziecku, przy współpracy z: psychologiem, pedagogiem, pielęgniarką i pracownikiem socjalnym. Żaden z planów nie został podpisany przez asystenta rodziny lub przedstawiciela podmiotu organizującego pracę z rodziną. Asystent rodziny nie uczestniczył także przy modyfikacjach tych planów. Dyrektor Domu wyjaśniła, że w większości przypadków po umieszczeniu dziecka w instytucjonalnej pieczy zastępczej asystenci kończyli pracę z rodziną, ponieważ dziecko trafiło do placówki. Celem asystenta rodziny w pracy z rodziną było wypracowanie funkcji wychowawczych na podstawowym poziomie, aby zapobiec konieczności umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej. Ponadto po umieszczeniu dziecka w placówce, rodzice rezygnowali ze współpracy z asystentem rodziny. Dyrektor Domu podała, że w przypadku trzech wychowanków przy tworzeniu ich planów pomocy została nawiązana przez wychowawców i specjalistów placówki współpraca z asystentami rodziny (rozmowy telefoniczne i kontakty osobiste), jednakże nie zostały pozyskane ich podpisy na tych dokumentach. Współpraca z tymi asystentami rodziny zakończyła się w trakcie pobytu wychowanka w placówce (m.in. z powodu pozbawienia rodziców władzy rodzicielskiej lub z powodu absencji asystenta, a MOPS nie wyznaczył nowego, gdyż rodzice nie wyrażali zgody na dalszą współpracę z nim).
- Plany pomocy pięciu wychowankom²⁷ opracowano w terminach od 26 do 61 dni przed sporządzeniem w placówce ich diagnozy psychofizycznej (średnio 41 dni wcześniej), podczas gdy zgodnie z § 15 ust. 1 rozporządzenia w sprawie pieczy zastępczej powinno to nastąpić po opracowaniu tego dokumentu. Dyrektor Domu wyjaśniła, że było to spowodowane przedłużaniem się tworzenia tych diagnoz. W przypadku czwórki dzieci przy tworzeniu planów wykorzystano diagnozy sporządzone w Pogotowiu Opiekuńczym OCPD. Podczas kolejnej modyfikacji planu ujęto zalecenia z diagnozy sporządzonej w placówce. Spośród pozostałych siedmiu planów sześć opracowano w terminie do pięciu dni po sporządzeniu diagnozy psychofizycznej (średnio 2 dni), a jeden²⁸ – po upływie 49 dni, podczas gdy zgodnie z § 15 ust. 1 ww. rozporządzenia powinno to nastąpić niezwłocznie. Dyrektor Domu wyjaśniła, że przyczyną tego było urlopowanie dziecka do matki na czas nauki zdalnej ze względu na sytuację pandemiczną w kraju. Dlatego też nie było możliwości pełnej pracy z rodziną i dzieckiem oraz stworzenia rzetelnego planu pomocy.
- Plany zawierały wszystkie wymagane elementy, czas na jaki zostały opracowane i uwzględniały wskazania zawarte m.in. w diagnozach psychofizycznych.
- W każdym planie wyznaczono główny cel pracy z dzieckiem, tj.: powrót do rodziny biologicznej lub przygotowanie do usamodzielnienia (po sześć takich przypadków). W obu planach wychowanka nr 7/20²⁹, obejmujących okres od czerwca 2020 r. do czerwca 2021 r., jako cel główny określono powrót do domu rodzinnego, pomimo że w treści tego dokumentu nie zawarto powiązanych z nim celów i działań krótko- i długoterminowych. Dyrektor Domu wyjaśniła, że wynikało to z błędu wychowawcy, a właściwym takim celem, z uwagi na brak możliwości współpracy z rodziną, powinno być przygotowanie dziecka do usamodzielnienia.

²⁷ Nr 3/19, 7/19, 14/19, 2/20 i 8/20.

²⁸ Dla wychowanka nr 1/20.

²⁹ Na dzień 31 maja 2021 r. wychowanek nadal przebywał w placówce.

- Wszystkie plany zawierały cele i działania krótko- i długoterminowe, dostosowane indywidualnie do sytuacji dziecka, odnoszące się, poza planem ww. wychowanka nr 7/20, do głównego celu pracy z dzieckiem. Określono je precyzyjnie, realnie i adekwatnie. Np. w obszarze dotyczącym sfery szkolnej analizowanego niepełnosprawnego wychowanka jako cel długoterminowy określono: „wybór dalszej drogi kształcenia” w powiązaniu z działaniami: „zmiana szkoły z możliwością przysposobienia do zawodu ze względu na niepełnosprawność i problemy z przyswajaniem wiedzy” oraz „zmiana orzeczenia o niepełnosprawności intelektualnej z lekkiego na umiarkowane, umieszczenie w publicznym specjalnym ośrodku edukacyjno-wychowawczym”. Natomiast jako cel krótkoterminowy podano „pozytywne oceny na koniec semestru i roku szkolnego”, w powiązaniu z działaniem „uczęszczanie na zajęcia specjalistyczne – logopeda i rewalidacja”.
- Realizacja planów przebiegała zgodnie z założonymi celami oraz działaniami krótko i długoterminowymi, a dokumentacja dotycząca realizacji planów pomocy zawierała m.in. informacje o procesie zmian rozwoju psychicznego i fizycznego w czasie pobytu dzieci w placówce, podsumowanie realizacji celów i działań założonych za dany okres. Prawidłowość realizacji planu analizowana była na bieżąco przez wychowawcę, psychologa i pedagoga.
- Planu pomocy, z wyjątkiem planu wychowanka przebywającego w placówce 130 dni, były modyfikowane nie rzadziej niż co pół roku, w zależności od zmieniającej się sytuacji. Modyfikacji dokonywano po przeprowadzeniu okresowej oceny sytuacji dziecka, uwzględniając potrzeby wychowanków oraz ustalenia podjęte w trakcie posiedzenia Zespołu do spraw takiej oceny.

(akta kontroli str. 153-166, 170 i 374-384)

2.2.7. W latach 2019-2021 (do 31 maja) w placówce przebywało łącznie 46 wychowanków, w tym: 21 przyjętych przed 1 stycznia 2019 r., 16 przyjętych w 2019 r. i 9 przyjętych w 2020 r. Wychowankowie ci przebywali w Domu od trzech do 100 miesięcy (średnio 29 miesięcy). Powyżej 24 miesięcy w placówce przebywało łącznie 18 wychowanków, z których trzech zostało bezskutecznie zgłoszonych do ośrodka adopcyjnego, a pozostali wyrażali chęć pozostania w placówce lub powrotu do rodziny. Główną przyczyną tak długiego przebywania w placówce była niewydolność opiekuńczo-wychowawcza rodziców, przemoc i nałogi alkoholowe w rodzinie, czy też obciążenia zdrowotne rodziców lub osób bliskich (dziadków), utrudniające opiekę nad małoletnimi. W przypadku 12 spośród 18 takich wychowanków, Dyrektor, w terminie określonym w art. 100 ust. 4a ustawy o pieczy zastępczej, złożył do właściwego sądu wnioski o wszczęcie z urzędu postępowania o wydanie zarządzeń wobec dziecka celem zbadania zaistnienia warunków umożliwiających jego powrót do rodziny albo umieszczenia go w rodzinie przysposabiającej. Pozostałych sześciu wychowanków przyjęto do Domu przed wejściem w życie takiego obowiązku.

W ww. okresie łącznie 29 wychowanków opuściło Dom, w tym: 15 z powodu osiągnięcia 18 roku życia, 11 powróciło do rodziny biologicznej, dwóch zostało umieszczonych w rodzinach zastępczych, a jeden, będący obcokrajowcem, powrócił, na podstawie postanowienia sądu, do pieczy zastępczej w swoim kraju.

(akta kontroli str. 385-392)

2.3. Działania opiekuńczo-wychowawcze

W okresie objętym kontrolą w placówce było zatrudnionych 12 wychowawców na umowę o pracę na cały etat (40 godzin tygodniowo), w tym 10 na umowę zawartą na czas nieokreślony, a dwóch – na czas określony (umowy na zastępstwo

za dwóch wychowawców). Pracownicy ci posiadali zmianowy czas pracy, określony grafikiem dyżurów. W ww. okresie w Domu zatrudniano również następujących specjalistów na umowy o pracę zawarte na czas nieokreślony:

- pedagoga – cały etat w wymiarze 40 godzin tygodniowo, którego czas pracy w placówce ustalono od godziny 9.00 do 17.00 (w środy) oraz od 8.00 do 16.00 (w pozostałe cztery dni tygodnia roboczego),
- psychologa – pół etatu³⁰ (20 godzin tygodniowo), czas pracy: poniedziałek od godziny 14.00 do 16.00, wtorek 12.00-15.00, środa 11.00-15.00, czwartek 8.00-13.00 i piątek 9.00-15.00,
- terapeutę zajęć metodą Tomatisa³¹ – 0,125 etatu³² (pięć godzin tygodniowo), czas pracy od poniedziałku do piątku w godzinach 15.30-16.30.

(akta kontroli str. 394-396)

W latach 2019-2021 (do 31 maja) w placówce nie występowała fluktuacja pracowników na stanowiskach pedagoga i psychologa. Natomiast w przypadku:

- wychowawcy i terapeuty³³, zatrudnionych odpowiednio od 6 kwietnia 2020 r. do 31 listopada 2020 r. oraz od 1 września 2019 r. do 31 stycznia 2021 r., zawarte z nimi na czas nieokreślony umowy o pracę zostały rozwiązane przez pracodawcę za wypowiedzeniem z powodu konieczności restrukturyzacji zatrudnienia w związku ze zmniejszeniem przez Miasto Olsztyn limitu wydatków bieżących OCPD na 2021 r. o 8% w porównaniu do planu finansowego 2020 r.,
- dwóch wychowawców, zatrudnionych w 2019 r., umowy o pracę na zastępstwo wygasły z upływem czasu, na który zostały zawarte (tj. do 31 grudnia 2020 r.),
- jednego wychowawcy, zatrudnionego do 30 września 2019 r., umowa o pracę została rozwiązana za porozumieniem stron.

(akta kontroli str. 26-32, 145-146 i 397-399)

W latach 2019-2020 (do 31 maja) na 46 wychowanków przebywających w tym okresie w placówce każdy z 38 z nich (83%) korzystał z porad: pedagoga, psychologa i terapeuty. Wychowankowie, którzy nie korzystali z tych form pomocy przebywali w MOW, na długotrwałych oddaleniach lub urlopowaniach do rodzin w związku z nauką zdalną lub toczącymi się sprawami o powrót na stałe do domu rodzinnego. Specjaliści ci udzielili wychowankom placówki łącznie 1 473 porad/zajęć, w tym 574 przez pedagoga, 458 – psychologa i 441 – terapeutę.

(akta kontroli str. 400-401)

Zakresy czynności wszystkich wychowawców pracujących w placówce w ww. okresie były tożsame i zawierały wyłącznie obowiązki związane z wykonywaniem przez nich zadań opiekuńczo-wychowawczych, tj. m.in. współuczestniczenie w opracowywaniu planów i realizacji programów opieki, kształcenia i wychowywania, organizowanie pracy w grupie, współpraca z nauczycielami, psychologiem, pedagogiem, pracownikiem socjalnym, lekarzem i pielęgniarką w poznaniu rodzaju i przyczyn trudności wychowawczych, prowadzenie zajęć wychowawczych. Również w zakresach czynności specjalistów określono wyłącznie obowiązki związane z wykonywanym zawodem. W zakresach

³⁰ W ramach pozostałej części etatu psycholog świadczył pracę na rzecz wchodzącej w skład Centrum Szkoły Podstawowej Nr 16.

³¹ Terapia metodą Tomatisa to stymulacja neurosensoryczna (audio-psycho-lingwistyczna), polegająca na kształtowaniu uwagi słuchowej, czyli świadomego odbierania bodźców dźwiękowych. Wzmacnianie umiejętności aktywnego słuchania przyczynia się do poprawy funkcjonowania w wielu sferach. Metoda Tomatisa znajduje zastosowanie zarówno u dzieci, jak i u dorosłych w przypadku takich zaburzeń, jak: kłopoty z koncentracją, zaburzenia mowy, dysleksja, nadpobudliwość psychoruchowa, depresja, narażenie na przewlekły stres.

³² Pracownik ten był dodatkowo zatrudniony w Centrum na stanowisku wicedyrektora ds. edukacji (cały etat).

³³ Regulamin organizacyjny placówki nie określał obowiązku zatrudnienia terapeuty.

czynności wychowawców i specjalistów nie podano liczby godzin, które powinni oni przeznaczyć na poszczególne obowiązki, gdyż, jak wyjaśnił wicedyrektor placówki, nie było takiego obowiązku. Średnia liczba godzin pracy wychowawcy w grupie wychowawczej z dziećmi to 35 godzin tygodniowo, zgodnie z miesięcznym rozkładem godzin pracy, tzw. grafikiem, a tygodniowy wymiar czasu pracy to 40 godzin. Pozostałe godziny są natomiast wykorzystywane przez wychowawcę do pracy niezwiązanej ściśle z grupą wychowawczą, np. na prowadzenie niezbędnej dokumentacji, czy wyjścia do sądu.

(akta kontroli str. 402-448)

W okresie objętym kontrolą nie występowały sytuacje zamknięcia placówki. Natomiast w okresie wakacji (lipiec i sierpień), a także świątecznym³⁴ w placówce przebywały dzieci z Pogotowia Opiekuńczego, funkcjonującego w ramach Centrum. W tym czasie w placówce było od 4 do 17 wychowanków.

Dyrektor Domu wyjaśniła, że w tych okresach przebywała zmniejszona liczba wychowanków w obu placówkach (urlopowania do domów rodzinnych). Z Pogotowia Opiekuńczego zostawało dwoje lub troje dzieci. Opiekę nad nimi sprawowali w tym czasie wychowawcy z Domu oraz z Pogotowia, przy czym liczba podopiecznych będąca pod opieką wychowawców nie przekraczała statutowej liczby miejsc. Dyrektor podała również, że łączenie grup nie wpływało negatywnie na poczucie bezpieczeństwa podopiecznych, gdyż oba środowiska wychowawcze oraz wychowawcy w nich pracujący są im dobrze znane (wspólne zabawy i spędzanie czasu wolnego, uczęszczanie do tej samej szkoły podstawowej), a urlopy wychowawców muszą być w większości realizowane w okresie wakacyjnym.

Na podstawie analizy grafików dyżurów wychowawców z lipca i grudnia 2019 r. i 2020 r. stwierdzono, że nie wystąpiły przerwy w sprawowaniu opieki nad dziećmi. Opiekę nad dziećmi w godzinach nocnych sprawowano w powyższych miesiącach zgodnie z § 12 i § 20 rozporządzenia w sprawie pieczy zastępczej, zapewniając stały i bieżący nadzór. Wychowawcy podczas nocnych dyżurów przeprowadzali w godzinach od 22.00 do 6.00 obchód od trzech do czterech razy, a liczba dzieci przypadających na jednego wychowawcę nie przekraczała 14. Obchody te dokumentowano w prowadzonym, w formie kalendarza, zeszycie dyżurów, w którym wpisywano każdego dnia godziny obchodów, liczbę obecnych wychowanków, stan podczas obchodu (np. „spokój”, „cisza”, „W. nie śpi”, „wrócił Ł.”, „głośne rozmowy”) i nazwisko wychowawcy przeprowadzającego obchód.

Dyrektor Domu wyjaśniła, że w placówce nie określono wewnętrznych uregulowań dotyczących opieki nad dziećmi w godzinach nocnych. Wychowawcy zostali zobowiązani ustnie przez ówczesnego dyrektora do co najmniej trzykrotnego przeprowadzania obchodu w ciągu nocy i dokumentowania tego faktu w zeszycie dyżurów nocnych.

(akta kontroli str. 230-236, 438-452 i 534-540)

W latach 2019-2021 (do 31 maja) czworo wychowanków placówki przebywało w MOW, z których dwóch umieszczonych zostało w tym ośrodku w latach 2017-2018, a dwóch³⁵ w 2019 r. Jeden z wychowanków przyjętych do MOW w 2019 r. przebywał w Domu przez cztery dni (został przyjęty do Domu ze skierowaniem do MOW), natomiast drugi z nich, przyjęty do MOW

³⁴ Tj. od 20 do 23 kwietnia 2019 r., od 19 grudnia 2019 r. do 1 stycznia 2020 r., od 11 do 14 kwietnia 2020 r., od 23 grudnia 2020 r. do 2 stycznia 2021 r. i od 2 do 6 kwietnia 2021 r.

³⁵ Wychowanek nr 11/15 przebywający w MOW od 23 stycznia 2019 r. do 8 kwietnia 2019 r. (odszedł z placówki 9 maja 2019 r.) oraz wychowanek nr 9/19, przyjęty do Domu 1 września 2019 r. i przebywający w MOW od 5 września 2019 r.

23 stycznia 2019 r., przebywał w placówce od 1 września 2015 roku. Specjaliści Domu (pedagog i psycholog), przed umieszczeniem tego wychowanka w MOW, prowadzili wobec niego działania opiekuńczo-wychowawcze.

(akta kontroli str. 385-390 i 393)

Liczba wychowanków³⁶ w czasie zajęć opiekuńczo-wychowawczych prowadzonych przez wychowawców wynosiła maksymalnie 14 dzieci, a podczas zajęć prowadzonych przez pedagoga, psychologa i terapeutę – maksymalnie czworo, co nie przekraczało limitów określonych w § 10 ust. 2 i 3 rozporządzenia w sprawie pieczy zastępczej. Każdy wychowawca, zgodnie z § 16 ust. 1 ww. rozporządzenia, kierował procesem wychowawczym nie więcej niż pięciorga dzieci (od 2 do 4).

(akta kontroli str. 453 i 531)

W sprawie wpływu ograniczeń wprowadzonych od 11 marca 2020 r. w związku ze stanem epidemicznym na poziom realizacji działań opiekuńczo-wychowawczych i na zachowania podopiecznych Dyrektor Domu wyjaśniła, że spowodowały one, iż dzieci i młodzież zostały zobligowane do przebywania na terenie placówki przez określony czas. Wychowankowie korzystali w większym stopniu niż przed pandemią z możliwości jakie dawała im placówka. Uczestniczyli w zajęciach sportowych na sali gimnastycznej, siłowni, boiskach, korzystali z miejsca do rekreacji z wiatą (ogniska), spacerów w parku otaczającym budynek (położenie wśród zieleni). Zajęcia te zmniejszyły napięcia emocjonalne u dzieci i integrowały je. Wychowawcy inicjowali również zajęcia typu: gry planszowe, zajęcia plastyczne itp. Był to okres trudny i stresujący dla dzieci ze względu na ograniczenie kontaktów z bliskimi. W tym okresie placówkę odwiedzili żołnierze z Warmińsko-Mazurskiej Brygady Terytorialnej, którzy w kwietniu 2020 r. dali pokaz musztry paradnej, a na Dzień Dziecka odbył się pokaz orkiestry wojsk terytorialnych, a dzieci otrzymały upominki od żołnierzy. W okresie wakacji w 2020 r. część dzieci wyjechała na kolonie organizowane przez Kuratorium Oświaty i Wychowania oraz zorganizowany został dla wychowanków pobyt w ośrodku wypoczynkowym „Mazurskie Chaty” w Pieckach.

(akta kontroli str. 230-236)

2.4. Prowadzenie wymaganych kart, ewidencji i arkuszy

Badanie dokumentacji 12 dzieci przyjętych do Domu w latach 2019-2020 wykazało m.in., że:

- dla każdego podopiecznego prowadzono wymagane § 17 ust. 1 pkt. 2-4 rozporządzenia w sprawie pieczy zastępczej: karty pobytu dziecka, karty udziału w zajęciach prowadzonych przez psychologa i pedagoga, arkusze badań i obserwacji psychologicznych oraz pedagogicznych;
- zapisy w ww. dokumentach były zindywidualizowane (tj. dostosowane do dziecka i jego aktualnej sytuacji), dotyczyły aktualnych potrzeb i problemów wychowanków, a także identyfikowały trudności;
- powyższe dokumenty zawierały wymagane ww. rozporządzeniem elementy, a wpisy w nich, poza kartami pobytu trzech poniższych wychowanków, dokonywane były na bieżąco;
- trzy karty pobytu trojga dzieci nie zostały uzupełnione w terminie wynikającym z § 17 ust. 4 pkt 2 ww. rozporządzenia (tj. nie rzadziej niż co miesiąc), bowiem w przypadku wychowanka nr 3/20, przyjętego do placówki 14 lutego 2020 r., pierwszego wpisu w karcie dokonano 30 marca 2020 r., a dla wychowanków nr 3/19 i 7/19 sporządzono po jednej zbiorczej karcie za dwa miesiące (lipiec i sierpień 2019 r.). Dyrektor Domu wyjaśniła, że w dwóch przypadkach karty te

³⁶ W lipcu i grudniu w latach 2019-2020.

zostały wypełnione za dwa miesiące ze względu na okres wakacji, urlop wychowawcy, a także urlopowanie wychowanka nr 7/19 do domu rodzinnego, a w trzeciej karcie wychowawca dokonał wpisu od pełnego miesiąca po sześciotygodniowej obserwacji wychowanka;

- pedagog prowadził karty poradnictwa pedagogicznego dla rodziny dziecka, osoby spokrewnionej z nim lub jego opiekuna prawnego, arkusze badań i obserwacji pedagogicznych, a także karty zajęć indywidualnych z dzieckiem, odzwierciedlające prowadzoną pracę wychowawczą;
- dokumentacja pracy psychologa (arkusze badań i obserwacji psychologicznych, karty udziału w zajęciach) była prowadzona w sposób usystematyzowany, spójny i odzwierciedlała prowadzoną pracę wychowawczą;
- działania podejmowane przez psychologa zawierały elementy: terapii psychologicznej, rozmów wspierających, relaksacji, doradztwa zawodowego w przypadku starszych wychowanków, a prowadzone zajęcia dotyczyły m.in. kreatywnego myślenia, poprawy spostrzegawczości, wzbogacania słownictwa (np. ćwiczenie mowy opowieściowej), budowania relacji rówieśniczych, akceptacji w grupie;
- ewidencja dzieci zawierała informacje wymagane § 17 ust. 5 ww. rozporządzenia, tj. m.in. imię i nazwisko dziecka, jego datę i miejsce urodzenia, a także adres zamieszkania jego rodziców lub opiekunów prawnych;
- 7 z 12 wychowanków objętych badaniem, w tym jeden z orzeczeniem o niepełnosprawności (upośledzenie umysłowe), uczestniczyło w terapii metodą Tomatisa. Terapeuta dokumentował zajęcia w dzienniku, zawierającym m.in. listę obecności uczestników spotkań, a także każdorazowo ten sam opis przebiegu terapii: „stymulacja audio-psycho-lingwistyczna”. Nie prowadził jednak dla żadnego z ww. siedmiu wychowanków kart udziału w zajęciach, z opisem ich przebiegu, co było wymagane § 17 ust. 1 pkt 3 ww. rozporządzenia. Terapeuta wyjaśnił, że jego zdaniem przepis ten nie zobowiązuje bezwzględnie do prowadzenia takiej karty, bowiem zawiera sformułowanie „o ile dziecko tego wymaga”. NIK zauważa jednak, że sformułowanie to odnosi się do udziału w zajęciach, natomiast dla każdego uczestnika zajęć powinna być sporządzana wymagana karta.

W sprawie przebiegu ww. zajęć Dyrektor Domu wyjaśniła, że wychowanek słuchał na nich muzyki Mozarta lub muzyki gregoriańskiej. Często oprócz biernego słuchania muzyki, wychowankowie już na pierwszym etapie poznawali nowe gry (np. warcaby, szachy, kości, gry planszowe) lub doskonalili umiejętności wcześniej poznane, czyli dodatkowo aktywizowali umysł. Starano się by dzieci uczestniczyły w trzech kilkutygodniowych sesjach, jednak czas ich trwania był bardzo indywidualny. Najczęściej na jednych z pierwszych zajęć stosowane było badanie słuchu za pomocą audiometru, pozwalające wyeliminować potencjalne wady słuchu, mogące być przyczyną problemów zdrowotnych, jak np. wady wymowy, trudności z czytaniem, nadaktywność, drażliwość. W razie stwierdzonych podczas badania wątpliwości w prawidłowym funkcjonowaniu słuchu u dziecka informowano pielęgniarkę o konieczności udania się z wychowankiem do laryngologa.

W sprawie efektów ww. terapii i omawiania ich z rodzicami dzieci, do czego terapeuta zobowiązany był w zakresie swoich czynności, Dyrektor Domu wyjaśniła, że badanie efektów wpływu terapii na funkcjonowanie dzieci obserwowane było na bieżąco, podczas codziennej pracy, terapeuta był bowiem nauczycielem w tutejszej szkole i każdego dnia widział jak egzystowali wychowankowie. Mimo wielu problemów i codziennych trudności z jakimi placówka miała do czynienia u uczniów (dydaktyczne, edukacyjne, społeczne),

prawie wszyscy otrzymywali promocję do klas programowo wyższych, poprawie ulegało ich funkcjonowanie społeczne, nabierali wiary we własne możliwości. Metoda Tomatisa jest terapią „wspomagającą” inne sposoby oddziaływania na człowieka (w tym przypadku młodego). Trudno jest więc stwierdzić, które z wielu oddziaływań na wychowanka miało największy wpływ. Podkreślić należy, iż dzieci uczestniczą też w innych dodatkowych zajęciach, mają kontakty z wieloma osobami, oddziałuje na nie środowisko społeczne, zmienia się ich sytuacja rodzinna. Bezpośrednie, bezwzględne zmiany w funkcjonowaniu wychowanków, trudno zaliczyć tylko do jednych zajęć. Tak więc bezpośrednie i bezwzględne efekty terapii Tomatisa nie były omawiane z rodzicami dzieci.

(akta kontroli str. 153-166, 433, 454-461 i 532-533)

2.5. Przeprowadzanie oceny sytuacji dziecka

Wicedyrektor placówki wprowadził 31 grudnia 2014 r. regulamin Zespołu ds. okresowej oceny sytuacji dziecka w Domu (dalej: „Zespół”), w skład którego wchodziły osoby określone w art. 137 ust. 1 i 2 ustawy o pieczy zastępczej, w tym m.in. dyrektor Domu, wychowawcy, pedagog, psycholog, pielęgniarka, przedstawiciel Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Adopcyjnego, MOPS, asystent rodziny oraz rodzic lub opiekun prawny wychowanka. Zgodnie z tym regulaminem posiedzenie Zespołu odbywa się w momencie przyjęcia i odejścia dziecka, raz na pół roku lub w zależności od zmieniającej się sytuacji dziecka.

Badanie dokumentacji ośmiorga dzieci³⁷ wykazało m.in., że:

- w posiedzeniach Zespołu, które odbywały się w latach 2019-2021 (do 5 maja), oprócz pracowników Centrum, uczestniczyli także przedstawiciele ośrodka adopcyjnego oraz organizatora rodzinnej pieczy zastępczej (MOPS);
- w żadnym z posiedzeń Zespołu nie uczestniczył asystent rodziny, gdyż po umieszczeniu dziecka w placówce w większości przypadków kończyli oni pracę z rodziną;
- na posiedzenia Zespołu nie byli zapraszani przedstawiciele sądu właściwego ze względu na miejsce położenia placówki, policji, ochrony zdrowia, instytucji oświatowych oraz organizacji społecznych statutowo zajmujących się problematyką rodziny i dziecka, do czego uprawniał art. 137 ust. 2 ww. ustawy o pieczy zastępczej, gdyż, jak wyjaśniła Dyrektor Domu, nie było takiej konieczności. Podała również, że placówka jest z sądem w stałej współpracy i pozostaje na bieżąco w kontakcie z sędziami w sprawach swoich wychowanków, podobnie jak z policją oraz innymi szkołami podopiecznych, a dyrektor Domu jest także przedstawicielem Szkoły Podstawowej nr 16;
- na posiedzenia Zespołu, które odbywały się w okresie od 4 czerwca 2020 r. do 5 maja 2021 r., nie byli zapraszani rodzice wychowanków, ani osoby im bliskie, w związku, jak wyjaśniła Dyrektor Domu, z ogłoszonym w Polsce stanem zagrożenia epidemicznego i w trosce o bezpieczeństwo zdrowotne dzieci i pracowników. W dniu 18 marca 2020 r. Wojewoda wprowadził całkowity zakaz odwiedzin wychowanków, a także przebywania w obrębie placówki osób niezwiązanych z prawidłowym funkcjonowaniem placówki. Dyrektor podała, że oceny okresowe dzieci były przez wychowawców omawiane telefonicznie z ich rodzicami, gdy było to możliwe;
- sześciu wychowanków uczestniczyło w posiedzeniach Zespołu, mając możliwość wyrażenia swojej opinii i poglądów, a pozostali dwaj nie brali w nim udziału, gdyż ich wiek i stopień dojrzałości na to nie pozwalał;

³⁷ Trzech wychowanków przyjętych w 2019 r. i pięciu – w 2020 r., przebywających w placówce co najmniej przez pół roku.

- wszystkie oceny Zespołu zostały dokonane rzetelnie, a w przypadku sześciorga analizowanych wychowanków terminowo (tj. nie rzadziej niż co pół roku);
- w przypadku dwóch wychowanków okresowe oceny ich sytuacji z 8 czerwca 2020 r. zostały przeprowadzone po upływie 229 dni od poprzednich, podczas gdy art. 138 ust. 1 ww. ustawy o pieczy zastępczej stanowił, że powinny być dokonywane nie rzadziej niż co pół roku. Prezydent Olsztyna nie zawieszał dokonywania ocen sytuacji dziecka, a opóźnienie wyniosło 46 dni. Dyrektor Domu wyjaśniła, że było to spowodowane wprowadzonym w Polsce stanem zagrożenia epidemicznego (posiedzenia z kwietnia 2020 r. zostały przełożone na czerwiec);
- dodatkowe oceny zostały przeprowadzone dla czterech wychowanków w związku z przyjęciem ich do placówki, odejściem lub w związku z ciężką wychowanki;
- oceny zawierały podpisy wszystkich osób oceniających oraz daty ich sporządzenia;
- zapisy w dokumentacjach ocen odnosiły się do wszystkich zagadnień wymienionych w art. 136 ustawy o pieczy zastępczej i były szczegółowe;
- podczas posiedzeń Zespołu każdorazowo dokonywano analizy stosowanych metod pracy z dzieckiem, celem ich ewentualnej modyfikacji oraz zmiany i indywidualizacji planu pomocy dziecku.

(akta kontroli str. 153-166 i 462-466)

2.6. Sporządzanie przez Zespół wymaganych opinii

Analiza dokumentacji ośmiu wychowanków wykazała, że w jednym przypadku Zespół sporządził opinię, o której mowa w art. 139a ust. 1 pkt 1-5 ustawy o pieczy zastępczej, na potrzebę zgłoszenia dziecka do ośrodka adopcyjnego w celu rozpoczęcia procedury przysposobienia. Opinia ta odnosiła się do wszystkich pięciu elementów określonych w powyższym przepisie ustawy, tj. m.in. do zasadności przysposobienia dziecka i jego kontaktów z rodziną biologiczną. W przypadku pozostałych siedmiu wychowanków Zespół nie sporządził takich opinii z uwagi na ich nieuregulowaną sytuację prawną lub też na osiągnięcie pełnoletności.

(akta kontroli str. 467)

2.7. Informowanie dzieci o przysługujących im prawach

W okresie objętym kontrolą pracownicy placówki, w tym wychowawcy, pedagog i psycholog, informowali podopiecznych, podczas prowadzonych zajęć, o ich prawach oraz o instytucjach zajmujących się sprawami dzieci. Dyrektor Domu podała, że wychowankowie byli informowani o założeniach i celach Konwencji Praw Dziecka. Na tablicy ogłoszeń w placówce były wywieszane plakaty i ulotki o tej tematyce. Wychowankowie Domu każdego roku na początku września brali udział w apelu prowadzonym przez wicedyrektora ds. edukacji, dotyczącym praw i obowiązków uczniów, połączonym z konkursem z nagrodami, a w listopadzie 2019 r. zorganizowano w placówce imprezę pn. „Dzień Praw Dziecka”.

(akta kontroli str. 230-236 i 242-248)

Prawa dziecka, obowiązki i uprawnienia wychowanków placówki zostały zawarte w uregulowaniach wewnętrznych. W regulaminie organizacyjnym podano m.in., że Dom respektuje prawa dziecka, w tym prawo do poszanowania godności, wolności od wszelkich form wyzysku i przemocy, prawa do poszanowania własnej tożsamości religijnej. Podano również, że wychowanek ma prawo m.in. do utrzymywania kontaktów z rodziną, dostępu do informacji i prywatności poprzez tajemnicę korespondencji, ochronę danych, informowania dzieci o ich aktualnej sytuacji

prawnej i podjętych działaniach, a także prawo do wyrażania opinii, które go dotyczą poprzez możliwość brania czynnego udziału w programowaniu życia placówki i jego osobistego. Prawa i obowiązki dzieci zostały zawarte także w regulaminie wychowanków, z którym zostali zapoznani. W regulaminie tym podano również dane kontaktowe do Rzecznika Praw Dziecka (tj. adres jego siedziby, numer telefonu i faxu oraz adres poczty elektronicznej).

(akta kontroli str. 26-39 i 343-350)

W placówce nie opracowano informacji na temat sytuacji epidemicznej w kraju i związanych z nią obostrzeń w formie dostosowanej dla dzieci w niej przebywających. Dyrektor Domu wyjaśniła, że informacje o tym były przekazywane dzieciom przez wychowawców. Wychowankowie placówki zostali zapoznani z procedurami dotyczącymi zapobiegania zakażeniom wirusem SARS-CoV-2. Ponadto od początku epidemii dzieci były informowane o powodach podejmowania restrykcyjnych działań mających na celu zapewnienia im bezpieczeństwa zdrowotnego. W placówce były rozwieszone plakaty o konieczności przestrzegania podstawowych zasad higieny. Starsi wychowankowie mogli się z nimi zapoznać, a młodsze dzieci w wieku przedszkolnym otrzymywały informacje stosowne do ich wieku w placówce i w przedszkolu.

(akta kontroli str. 153-167)

2.8. Prowadzenie działań reintegracyjnych

Spośród 46 wychowanków przebywających w placówce w okresie objętym kontrolą działania reintegracyjne zostały podjęte wobec 44 z nich (96%). Działania takich nie podjęto wobec sieroty naturalnego oraz obywatela Niemiec, który postanowieniem sądu wrócił po trzech miesiącach od przyjęcia do placówki do pieczy zastępczej w swoim kraju. W wyniku podejmowanych działań reintegracyjnych do rodzin biologicznych powróciło 11 wychowanków placówki.

Analiza dokumentacji 12 dzieci przyjętych do Domu w latach 2019-2020 wykazała m.in., że:

- każdorazowo badano możliwość powrotu wychowanka do rodziny biologicznej, a zapisy w tym zakresie zostały ujęte w diagnozach psychofizycznych i planach pomocy,
- podejmowane działania, mające na celu powrót dzieci do rodzin biologicznych, były spójne z zapisami w ww. dokumentach i nie ograniczały się jedynie do wizyt rodziców w domu dziecka i wyjazdów dzieci do domów rodzinnych, lecz polegały m.in. na: zapoznaniu się z sytuacją rodzinną dziecka, spotkaniu z asystentem rodziny (w jednym przypadku), ustaleniu głównego problemu zaburzającego relacje rodzinne i przyczyn umieszczenia dziecka w placówce, udzielaniu poradnictwa dla rodziny przez pedagoga, spotkaniach rodziny z pedagogiem, z psychologiem i wychowawcą, wizytach pracowników placówki w domach rodzinnych, udziału rodziców w Dniach Rodziny, wizytach rodzica, z pielęgniarką placówki, u lekarzy-specjalistów, uczęszczaniu wychowanka z rodziną na terapię grupową do punktu „PROMYK” w Miejskim Zespole Profilaktyki i Terapii Uzależnień w Olsztynie (w jednym przypadku),
- w przypadku trojga dzieci działania reintegracyjne przyniosły zaplanowany efekt – dwoje wychowanków, odpowiednio po pięciu i 20 miesiącach od przyjęcia, powróciło do rodzin biologicznych, a jeden, po 20 miesiącach, opuścił placówkę do rodziny zastępczej spokrewnionej.

(akta kontroli str. 153-166, 168 i 468-470)

W 2019 r. sześciu wychowawców i pedagog uczestniczyło w szkoleniach w zakresie reintegracji pt. „Genogram i Ekomapa jako pomocnicze narzędzia do tworzenia

Planu Pomocy Dziecku”. Jak wyjaśniła Dyrektor Domu „Genogram” to inaczej mapa relacji i powiązań w rodzinie. To terapeutyczna wersja drzewa rodzinnego, rozbudowana o zaznaczenie relacji, łączących wszystkich członków. Natomiast „Ekomapa” służy diagnozie sytuacji rodzinnej. Polega na zobrazowaniu na arkuszu papieru rodziny, a w jej otoczeniu znajdują się odrębne koła prezentujące osoby, instytucje, miejsca znaczące w życiu rodziny. Wykorzystanie tych narzędzi przez wychowawcę w pracy z dzieckiem i rodziną umożliwia otworzenie się na reintegrację z rodziną biologiczną, zarówno wychowanka, jak i jego rodziny.

Psycholog placówki uczestniczył w 2020 r. w szkoleniu on-line pn. „Czym w ogóle są emocje, jak wygląda ich rozwój i jaką rolę odgrywa rodzic lub inny bliski opiekun w rozwoju emocjonalnym dziecka?”, na którym poruszane były m.in. zagadnienia roli rodzica w rozwoju emocjonalnym dziecka.

(akta kontroli str. 147-166 i 171)

2.9. Działania zmierzające do usamodzielnienia wychowanków

W latach 2019-2021 (do 31 maja) w placówce przebywało 11 wychowanków, będących miesiąc przed uzyskaniem pełnoletności. Analiza dokumentacji sześciu z nich wykazała m.in., że:

- placówka podejmowała na bieżąco wobec wychowanków działania zmierzające do ich usamodzielnienia, polegające m.in. na: wspieraniu i pomocy w podjęciu nauki zawodu, systematycznym wykonywaniu w placówce prac domowych, tj. sprzątaniu przydzielonych wspólnych pomieszczeń, przygotowywaniu posiłków, praniu, szyciu i prasowaniu, utrzymywaniu porządku w pokoju, dokonywaniu samodzielnie zakupów odzieżowych, wykonywaniu dyżurów w placówce, motywowaniu do samodzielnego załatwiania spraw urzędowych (np. dowód osobisty) oraz do oszczędzania środków finansowych, przechowywanych w sejfie placówki, uczestniczeniu w kursie prawa jazdy, sfinansowanym ze środków, działającego przy placówce, Stowarzyszenia Przyjaciół OCPD (w jednym przypadku), uczestniczeniu w warsztatach kulinarnych „Samodzielność od kuchni”;
- pięciu wychowanków wyznaczyło, w terminie określonym w art. 145 ust. 2 ustawy o pieczy zastępczej (tj. co najmniej rok przed osiągnięciem pełnoletności), opiekunów usamodzielnienia, a jeden, przebywający wówczas w MOW, dokonał tego z opóźnieniem 68 dni. Dyrektor Domu wyjaśniła, że wobec tego wychowanka podejmowane były działania upominające, a przyczyna opóźnienia była niezależna od placówki;
- pięciu wychowanków opracowało wspólnie ze swoimi opiekunami, co najmniej miesiąc przed osiągnięciem pełnoletności, indywidualne programy usamodzielnienia (dalej: „IPU”), zawierające elementy określone w art. 145 ust. 1 tej ustawy oraz ukierunkowane na zdobywanie uprawnień odpowiadających mocnym stronom i predyspozycjom wychowanka, które zostały zatwierdzone przez zastępcę dyrektora MOPS, właściwego do ponoszenia wydatków na finansowanie pomocy na kontynuowanie nauki i usamodzielnienie, oraz podpisane przez specjalistę pracy socjalnej z tej instytucji, we współpracy z którym miały być te programy realizowane;
- jeden z wychowanków nie opracował IPU, gdyż przebywał na samowolnym oddaleniu, a wyznaczony wcześniej opiekun zmarł i nie został wyznaczony nowy. Dom informował MOPS o trudnościach związanych z wyznaczeniem nowego opiekuna usamodzielnienia i opracowaniem IPU. Po uzyskaniu pełnoletności został on skreślony z listy wychowanków.

(akta kontroli str. 153-166 i 471-473)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Sporządzenie ze zwłoką wszystkich 12 zbadanych diagnoz psychofizycznych dzieci (opisano w punkcie 2.1 wystąpienia).
2. Niewłaściwy stan sanitarno-higieniczny pomieszczeń wspólnych placówki (kuchnie, świetlica, korytarze, łazienki) oraz części pokoi mieszkalnych wychowanków (opisano w punkcie 2.2.3).
3. Opracowanie planów pomocy pięciu dzieciom (spośród 12 analizowanych) przed sporządzeniem ich diagnoz psychofizycznych (opisano w punkcie 2.2.6).
4. Wyznaczenie w jednym planie pomocy dziecka, spośród 12 analizowanych, głównego celu pracy, który nie był powiązany z wyszczególnionymi w nim celami i działaniami krótko- i długoterminowymi (opisano w punkcie 2.2.6).
5. Uzupełnianie rzadziej niż co miesiąc części trzech kart pobytu trojga dzieci, spośród 12 analizowanych (opisano w punkcie 2.4).
6. Nieprzewodzenie kart udziału w zajęciach terapeuty dla wszystkich siedmiu uczestniczących w nich analizowanych dzieci (opisano w punkcie 2.4).
7. Nieterminowe przeprowadzenie dwóch ocen sytuacji dwojga dzieci, spośród ośmiu analizowanych (opisano w punkcie 2.5).

OCENA CZĄSTKOWA

W Domu Dziecka na ogół prawidłowo realizowano działania opiekuńczo-wychowawcze. Dla każdego z 12 dzieci objętych badaniem sporządzono bowiem zindywidualizowaną diagnozę psychofizyczną oraz plan pomocy. Wychowankom umożliwiono korzystanie z porad pedagoga i psychologa oraz z zajęć prowadzonych przez terapeutę metodą Tomatisa. Prawidłowo sprawowano opiekę w porze nocnej. Spełniano wymogi określające maksymalną liczbę dzieci objętych przez wychowawcę procesem wychowawczym, a także liczbę dzieci uczestniczących w zajęciach prowadzonych przez wychowawców i poszczególnych specjalistów. Pracownicy placówki, poza terapeutą, prowadzili wymagane karty, arkusze i ewidencje, a prawidłowo powołany Zespół dokonywał na ogół terminowo ocen sytuacji dziecka oraz sporządzał rzetelne opinie. Informowano dzieci o przysługujących im prawach, zawierając je także w uregulowaniach wewnętrznych. O rzetelnych działaniach opiekuńczo-wychowawczych świadczy również podejmowanie działań reintegracyjnych, nie ograniczających się jedynie do zwykłych kontaktów dzieci z rodzicami biologicznymi. Podejmowano również właściwe działania zmierzające do usamodzielnienia wychowanków. Stwierdzone nieprawidłowości polegały głównie na: sporządzaniu ze zwłoką diagnoz psychofizycznych, planów pomocy – przed tymi diagnozami, a także na niewłaściwym stanie higieniczno-sanitarnym części pomieszczeń placówki.

OBSZAR

3. Działania w Domu Dziecka podejmowane w związku z wystąpieniem sytuacji epidemicznej spowodowanej COVID-19

Opis stanu
faktycznego

3.1. W placówce wprowadzono i realizowano procedury regulujące sposób postępowania w sytuacji epidemicznej spowodowanej COVID-19 dotyczące realizacji ustawowych zadań związanych m.in. z zapewnieniem całodobowej opieki, organizacją nauki zdalnej, zaspokojeniem niezbędnych potrzeb, w tym ochrony przed możliwością zakażenia. Wprowadzono je sukcesywnie i modyfikowano, w zależności od bieżącej sytuacji epidemicznej, począwszy od 16 marca 2020 r. do 30 listopada 2020 r. Określono w nich m.in. zakaz odwiedzin, ograniczenie wyjść wychowanków, zalecenie aktywnego spędzania czasu na terenie placówki

(m.in. na jej boiskach i terenach zielonych), obowiązek wietrzenia pomieszczeń, obowiązek udzielania przez wychowawców systematycznego wsparcia w nauce zdalnej, a także zapewnienia warunków nauki zdalnej, obowiązek zachowania odstępu 1,5 m między osobami, częstego mycia i dezynfekcji rąk, zasłaniania twarzy, sposób postępowania w przypadku wychowanka powracającego z samowolnego oddalenia, przyjęcia nowego wychowanka lub powrót dziecka z urlopowania, obowiązek monitorowania stanu zdrowia pracowników i wychowanków, postępowanie w sytuacji podejrzenia wystąpienia zakażenia u wychowanka lub pracownika (m.in. wyznaczenie odrębnego pokoju z umywalką i wyodrębnionego pokoju dla wychowawców), postępowanie w sytuacji kwarantanny, izolacji lub urlopu opiekuńczego jednego z wychowawców (m.in. konieczność zachowania ciągłości opieki), promowania i wspierania wśród wychowanków higieny rąk i dróg oddechowych.

(akta kontroli str. 92-108, 189-190, 192-197 i 474-493)

Dyrektor wyjaśniła, że w związku z epidemią COVID-19 wychowawcy sprawowali opiekę nad dziećmi zgodnie z planem dyżurów. Wychowawca kończył dyżur bezpośrednio po sprawnym jego przekazaniu, tak aby ograniczyć kontakt z drugim pracownikiem. Nie zakłócało to właściwej opieki nad dziećmi.

Nie stwierdzono przypadków pozostawiania bez opieki dzieci w związku z niestawieniem się do pracy wychowawców w okresie epidemii COVID-19. Nie wystąpiła również sytuacja przyjęcia dzieci do placówki w związku z ewentualnym zamykaniem w okresie pandemii młodzieżowych ośrodków wychowawczych lub socjoterapeutycznych.

(akta kontroli str. 189-190 i 192-197)

W latach 2020-2021 (do 31 maja) nie wystąpiły wśród wychowanków potwierdzone przypadki zakażeń wirusem SARS-CoV-2. Pozytywne wyniki COVID-19 stwierdzono natomiast w 2020 r. u trzech osób pracujących w placówce z dziećmi, w tym u jednego z wychowawców.

(akta kontroli str. 494)

W sprawie problemów przy realizacji zadań opiekuńczo-wychowawczych w placówce, które wystąpiły w związku z sytuacją epidemiczną Dyrektor Domu Dziecka wyjaśniła, że problemy te dotyczyły przede wszystkim sfery psychicznej podopiecznych. W związku z wprowadzonym całkowitym zakazem odwiedzin wychowanków oraz urlopowania trudno było wytłumaczyć młodszym dzieciom, że nakaz taki został wprowadzony w celu minimalizacji występowania i rozprzestrzeniania się wirusa SARS-CoV-2. Okres ten wymagał od wychowawców i specjalistów bardziej urozmaiconego prowadzenia zajęć w obrębie placówki. Wszystkim obecnym w Domu towarzyszył niepokój i większa dawka negatywnych emocji i napięcia. Utrudnieniem była zwiększona nieobecność w pracy, w niektórych okresach, pracowników Centrum z powodu przebywania na urlopowaniu opiekuńczym, kwarantannie i zwolnieniach lekarskich. Zwiększony okres nieobecności dotyczył pedagoga i psychologa, a nieobecni wychowawcy byli zastępowani przez innych z tej samej placówki. Dyrektor podała, że nieobecności te nie wpłynęły zasadniczo na jakość realizowanych działań opiekuńczo-wychowawczych, natomiast w tym czasie nie była tworzona dokumentacja typu diagnoza.

(akta kontroli str. 189-190, 192-197 i 534-540)

3.2. W okresie objętym kontrolą placówka, począwszy od 18 marca 2020 r., otrzymywała m.in. od Wojewody, Prezydenta Olsztyna i inspekcji sanitarnej wytyczne, wskazówki i zalecenia związane z postępowaniem w sytuacji epidemicznej i odpowiednim zabezpieczeniem dzieci przed zakażeniem. Dotyczyły one m.in. wprowadzenia do odwołania całkowitego zakazu odwiedzin wychowanków

oraz obowiązku zapewnienia odpowiedniej liczby kadry, stosowania się do zaleceń sanitarnych (m.in. dezynfekcja rąk, zachowanie odpowiedniego dystansu od drugiej osoby, zasłanianie ust i nosa, opracowanie własnych procedur działania placówki w okresie epidemii, obowiązku utrzymywania bezpośredniego kontaktu m.in. z inspekcją sanitarną i Wojewodą w celu wymiany informacji o sytuacji epidemicznej, informowania personelu placówki o aktualnych zaleceniach odpowiednich służb oraz monitorowania zaopatrzenia w niezbędne środki ochrony osobistej i podejmowania odpowiednich działań w celu ich niezbędnego uzupełnienia. Powyższe zalecenia były spójne i zostały przez placówkę wdrożone. Dyrektor Domu współpracowała m.in. z Wojewódzką Stacją Sanitarno-Epidemiologiczną w Olsztynie w celu wymiany informacji o sytuacji epidemicznej, a także sposobu postępowania z wychowankami powracającymi z urlopowania.

(akta kontroli str. 189-190, 192-197 i 495-520)

3.3. W 2020 r. Placówka otrzymała z Urzędu Miasta Olsztyna, w ramach ogólnopolskiego projektu pn. „Wsparcie dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w okresie epidemii COVID-19” w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 (dalej: „POWER”), pomoc rzeczową m.in. w postaci środków ochrony indywidualnej, wyposażenia miejsc kwarantanny, a także sprzętu technicznego na potrzeby nauki zdalnej. Otrzymane rzeczowe wsparcie odpowiadało zgłoszonym potrzebom. Powyższą pomoc otrzymało Centrum, które następnie rozdysponowywało ją na poszczególne placówki według bieżących potrzeb. Łącznie w ramach projektu OCPD otrzymało 1,5 tys. szt. maseczek ochronnych, 10,9 tys. szt. rękawiczek jednorazowych, 150 litrów płynów do dezynfekcji, pięć gier edukacyjno-rozwojowych, dwa łóżka, sześć kompletów pościeli, a także użytkowane w placówce: laptop Dell i telewizor LG.

Na działania związane ze stanem epidemicznym placówka otrzymała również następującą pomoc rzeczową:

- płyny do dezynfekcji powierzchni i rąk, maseczki i rękawiczki jednorazowe, przekazywane przez MOPS w latach 2020-2021 (do 29 kwietnia) w ramach projektu „Kooperacja – efektywna i skuteczna” POWER,
- maseczki i płyny do dezynfekcji rąk przekazane w maju 2020 r. przez Agencję Rezerw Materiałowych,
- termometr elektroniczny, płyny do dezynfekcji, maseczki i rękawiczki jednorazowe, fartuchy chirurgiczne i okulary ochronne przekazywane w 2020 r. przez Urząd Miasta Olsztyna,
- dwa laptopy używane przekazane w kwietniu 2020 r. przez Fundację Omenah Mensah,
- pięć tabletek przekazanych w kwietniu 2020 r. przez Fundację POLSAT.

Placówka (Centrum) nie zgłaszała do organu prowadzącego zapotrzebowania na zwiększenie wydatków finansowych dotyczących spraw kadrowych gdyż, jak wyjaśniła jej Dyrektor, nie wystąpiła taka potrzeba.

(akta kontroli str. 189-190, 192-197 i 521-526)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

W Placówce podejmowano właściwe działania w związku z wystąpieniem sytuacji epidemicznej spowodowanej COVID-19. Opracowano bowiem i wdrożono szczegółowe procedury regulujące sposób postępowania w celu ochrony przed zakażeniem. Stosowano w praktyce otrzymywane od innych podmiotów, wytyczne, wskazówki i zalecenia związane z postępowaniem w takiej sytuacji, a Dyrektor

Domu współpracowała z odpowiednimi służbami sanitarnymi. Placówka pozyskiwała środki ochrony osobistej, wyposażenie miejsc kwarantanny oraz sprzęt na potrzeby nauki zdalnej swoich wychowanków.

IV. Uwagi i wnioski

Najwyższa Izba Kontroli w wyniku kontroli nie sformułowała uwag. W związku z wyeliminowaniem nieprawidłowości polegającej na nieuzyskiwaniu informacji z Rejestru SPTS, a także w związku z rozwiązaniem z terapeutą umowy o pracę (nieprawidłowość polegająca na nieprowadzeniu kart udziału dziecka w jego zajęciach), Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje wniosków w tych sprawach. W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

Wnioski

1. Podjęcie działań zmierzających do uregulowania, zgodnie z wymogami określonymi w ustawie o pieczy zastępczej, kwestii prowadzenia dwóch placówek opiekuńczo-wychowawczych na jednej nieruchomości gruntowej.
2. Utrzymywanie standardu w zakresie liczby miejsc.
3. Podjęcie działań, w ramach bieżącego utrzymania placówki, w celu doprowadzenia jej pomieszczeń do właściwego stanu higieniczno-sanitarnego.
4. Opracowywanie diagnozy psychofizycznej dziecka niezwłocznie po jego przyjęciu do placówki, a planu pomocy niezwłocznie po sporządzeniu diagnozy.
5. Wyznaczenie w planie pomocy dziecku nr 7/20 głównego celu pracy powiązanego z wyszczególnionymi w nim celami i działaniami.
6. Uzupełnianie kart pobytu dzieci nie rzadziej niż co miesiąc.
7. Terminowe przeprowadzanie okresowych ocen sytuacji dziecka.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Olsztynie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Olsztyn, sierpnia 2021 r.

Kontroler
Krzysztof Śleszyński
doradca ekonomiczny

.....
podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Olsztynie
Dyrektor
Piotr Górny

.....
podpis